

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

Факультет соціальних наук та соціальних технологій

кафедра політології

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЯПОНІЇ В ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ
РЕГІОНІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

дипломна робота

на здобуття академічного звання бакалавра політології

студентки Дячок Вікторії Валеріївни

Науковий керівник

Чабанна М. В, доктор політичних наук, доцент

Робота допущена до захисту в ДЕК рішенням кафедри політології

протокол № 12 від 19.05.2026 р.

Завідувач кафедри: Чабанна М.В.

Київ – 2026 р.

ЗМІСТ

	2
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ	8
1.1 Підходи до розуміння зовнішньої і безпекової політики держави	8
1.2 Вплив збройних конфліктів на трансформацію зовнішньополітичного курсу держави	12
1.3 Методи аналізу трансформації зовнішньої політики Японії в Індо- Тихоокеанському регіоні.....	15
РОЗДІЛ II. ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ТА БЕЗПЕКОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЯПОНІЇ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ.....	20
2.1 Зовнішньополітичний курс Японії до та після 2022 року	20
2.2 Оновлення концептуальних засад зовнішньої та безпекової політики Японії: аналіз Стратегій національної безпеки та оборони.....	24
2.3 Посилення військового потенціалу Японії: План розвитку обороздатності	31
РОЗДІЛ III. ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ БЕЗПЕКОВИХ ПАРТНЕРСТВ ЯПОНІЇ В ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ	38
3.1 Концепція Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону як основа партнерств Японії	38
3.2 Поглиблення тристороннього співробітництва між США, Японією та Республікою Корея	43
3.3 Розширення партнерства з НАТО у системі безпеки Індо- Тихоокеанського регіону.....	47
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	59
АНОТАЦІЯ.....	64

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року стало одним із найбільших геополітичних потрясінь ХХІ століття. Воно змінило систему безпеки не лише в Європі, а й спровокувало переоцінку зовнішньополітичних стратегій держав, географічно віддалених від місця ведення бойових дій. Особливо помітною у цій ситуації є реакція Японії. Протягом майже 80 років після Другої світової війни ця країна стабільно дотримувалася своєї пацифістської конституції. До цього часу вона тримала витрати на оборону на рівні, що не перевищував 1% від валового внутрішнього продукту, й уникала будь-яких зовнішніх військових зобов'язань.

Однак агресія Росії проти суверенної держави зруйнувала усталене уявлення повоєнного японського світогляду, що економічна взаємозалежність і дипломатичний діалог є достатніми інструментами у підтримці миру і запобіганні збройним конфліктам. У результаті, Японія опинилася перед необхідністю перегляду своїх зовнішньополітичних орієнтирів. Наприкінці 2022 року країна ухвалила три нові базові документи з безпеки, збільшила оборонний бюджет до рівня стандартів НАТО, почала формувати мережу безпекових партнерств та по-новому позиціонувати себе в Індо-Тихоокеанському регіоні.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що безпекова ситуація в Європі стала для Японії питанням національної безпеки. Відома теза японського керівництва «Україна сьогодні — Східна Азія завтра» відображає побоювання того, що силова зміна кордонів у Європі може підштовхнути авторитарні режими до таких самих дій в Індо-Тихоокеанському регіоні щодо Тайваню чи островів Сенкаку. Ситуація ускладнюється тим, що Японія перебуває в оточенні одразу трьох ядерних держав — Росії, Китаю та Північної Кореї, кожна з яких загрожує стабільності в регіоні.

Дослідницьке питання: Як повномасштабне вторгнення Росії в Україну спровокувало зміну зовнішньої та безпекової політики Японії в Індо-Тихоокеанському регіоні?

Об’єкт дослідження: Зовнішня політика Японії в Індो-Тихоокеанському регіоні.

Предмет дослідження: Трансформація зовнішньої політики Японії в Індо-Тихоокеанському регіоні під впливом повномасштабної російсько-української війни.

Мета дослідження: дослідити характер, основні напрямки та наслідки трансформації зовнішньої політики та безпекової стратегії Японії в Індо-Тихоокеанському регіоні, зумовленої повномасштабним вторгненням Росії в Україну.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені наступні **завдання**:

- проаналізувати теоретичні підходи до дослідження зовнішньої політики держави та розглянути концептуальні засади її трансформації під впливом збройних конфліктів;
- охарактеризувати методологічну базу та інструментарій дослідження японської зовнішньої політики;
- проаналізувати еволюцію зовнішньої та безпекової стратегії Японії, порівнявши доктринальні підходи країни до та після 2022 року;
- дослідити практичний вимір трансформації через нарощування військового потенціалу Японії та реалізацію Плану розвитку обороноздатності;
- визначити роль оновленої концепції Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону як основи безпекових партнерств;
- оцінити розвиток і зміцнення тристороннього співробітництва між Японією, США та Південною Кореєю;
- дослідити розширення співпраці Японії з НАТО на основі принципу неподільності євроатлантичної та індо-тихоокеанської безпеки.

Методологічна база дослідження поєднує теоретичні підходи та практичні інструменти аналізу. Основу роботи складають реалізм, який пояснює поведінку держави через прагнення до виживання і захисту національних інтересів, а також конструктивізм, що допомагає зрозуміти зміну стратегічної

культури Японії та її сприйняття нових загроз. Теоретичну рамку доповнюють концепція «критичних точок» та теорія «зовнішніх шоків», які пояснюють причини значних змін у державному курсі. Практичний вимір дослідження спирається на низку взаємопов'язаних методів. Історичний метод застосовано для відстеження еволюції японської дипломатії від повоєнного пацифізму до сучасної проактивної безпекової стратегії. За допомогою порівняльного методу зіставлено японські безпекові доктрини у два хронологічні періоди: до та після повномасштабного вторгнення Росії (2013-2021 та 2022-2026 роки). Для роботи з офіційними джерелами використано дискурс-аналіз, що дозволив простежити зміни у риторичній політичній керівництва Японії, та якісний контент-аналіз, спрямований на виокремлення домінуючих тем і логіки в базових урядових документах.

Джерельна база дослідження є різноплановою і включає кілька груп матеріалів. Першу і найважливішу групу становлять офіційні документи японського уряду: Стратегія національної безпеки 2013 і 2022 років, Стратегія національної оборони 2013 і 2022 років, План розвитку обороноздатності 2022 року, щорічні Дипломатичні блакитні книги Міністерства закордонних справ Японії за 2015-2025 роки, Біла книга оборони Міністерства оборони Японії за 2025 рік, а також тексти виступів прем'єр-міністрів у закордонних університетах і на міжнародних форумах. Ці документи є первинними джерелами для дискурс-аналізу та якісного контент-аналізу офіційної японської зовнішньополітичної риторики. Другу групу складають офіційні матеріали міжнародних організацій та союзників Японії, а саме спільні заяви за підсумками самітів НАТО, матеріали Організації Північноатлантичного договору щодо відносин з Японією, спільні декларації тристоронніх зустрічей лідерів США, Японії та Республіки Корея, документи Кемп-Девідського саміту 2023 року.

Робота спирається на наукові монографії та статті провідних дослідників у галузі зовнішньої політики та безпекових студій, зокрема праці Крістофера Гілла, Стіва Сміта, Валері Гадсон, Чарльза Германна, Джеффри Легро,

Джованні Капоччіа, Кліфорда Г'юза, Нарусіге Мікі та ін.; аналітичні матеріали провідних дослідницьких інституцій: Центру стратегічних і міжнародних досліджень, Стокгольмського інституту дослідження проблем миру, Міжнародного інституту стратегічних досліджень, Брукінгського інституту, Chatham House, Інституту міжнародних відносин Японії (Japan Institute of International Affairs, JIIA), а також ADASTRA; матеріали якісної журналістики та спеціалізованих видань, насамперед The Japan Times, The Diplomat та War on the Rocks, які містять актуальні коментарі фахівців і хронологічно охоплюють події 2025-2026 років, що не отримали ще систематичного академічного відображення. Поєднання цих джерел та літератури забезпечує достатню доказову базу для обґрунтованих висновків та мінімізує ризик однобічних інтерпретацій.

Кваліфікаційна робота **складається** зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел та літератури. Загальний обсяг роботи становить 65 сторінок.

У першому розділі «Теоретичні засади дослідження зовнішньої політики держави в умовах міжнародних конфліктів» концептуалізується поняття зовнішньої та безпекової політики, систематизуються теоретичні підходи до їхнього вивчення, аналізується вплив збройних конфліктів на зовнішньополітичні трансформації та обґрунтовується методологія дослідження.

У другому розділі «Трансформація зовнішньополітичної та безпекової стратегії Японії після повномасштабного вторгнення Росії в Україну» здійснюється порівняльний аналіз зовнішньополітичного курсу Японії до та після 2022 року, досліджуються оновлені безпекові документи, а також аналізується посилення японського військового потенціалу через План розвитку обороноздатності.

У третьому розділі «Формування мережі безпекових партнерств Японії в Індо-Тихоокеанському регіоні» розглядається еволюція Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону, аналізується тристороннє

партнерство між Японією, США та Республікою Корея, а також досліджується розширення взаємодії Японії з НАТО.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

1.1 Підходи до розуміння зовнішньої і безпекової політики держави

Для ґрунтовного політологічного аналізу трансформацій, що відбуваються у зовнішній політиці сучасної держави, необхідно насамперед концептуалізувати саме поняття «зовнішня політика». Слід зазначити, що попри велику кількість присвячених їй праць, серед науковців досі немає єдиного консенсусу щодо точного визначення цього поняття.

Відомий британський науковець Крістофер Гілл стверджував, що зовнішня політика — це сукупність офіційних зовнішніх відносин, які здійснює незалежний актор (зазвичай держава) у міжнародних відносинах [11, с. 3]. Використання терміну «незалежний актор» дозволяє розглядати зовнішню політику не лише з точки зору традиційних суверенних держав, але й наднаціональних утворень, наприклад, Європейського Союзу. Слово «офіційних» дозволяє включити до аналізу дії всіх гілок державного механізму. Поняття «сукупності» означає те, що актори, як правило, прагнуть логічності та послідовності у своїх взаємодіях із зовнішнім світом. Політика є «зовнішньою» тому, що світ залишається поділеним на окремі спільноти, кожна з яких потребує стратегій для відносин із «чужинцями» [11, с. 4-5].

Стів Сміт, Амелія Гедфілд та Тім Данн зазначали, що немає єдиного підходу до пояснення зовнішньої політики — це різноманітна галузь, яка входить до багатьох дисциплін та спирається на різні теоретичні засади. Натомість британські науковці пропонують розглядати зовнішню політику через дії та цілі. Зовнішня політика охоплює стратегії, якими урядові представники керуються при взаємодії з суб'єктами за межами своєї територіальної юрисдикції. Волтер Карлснаес, шведський політолог, стверджував, що зовнішня політика складається з тих дій у формі чітко виражених цілей та зобов'язань, які впроваджуються представниками суверенних спільнот щодо

об'єктів, які перебувають поза межами їхньої прямої внутрішньої легітимності. Тому зовнішня політика — це процес, у якому держави та інші актори намагаються пристосувати свої внутрішні можливості до викликів міжнародного оточення [32, с. 1-7].

Американська дослідниця Валері Гадсон стверджувала, що основою аналізу зовнішньої політики є конкретні люди, котрі ухвалюють рішення індивідуально або у групах, а не абстрактні держави-унітарні актори. Держава, на її переконання, є метафізичною абстракцією, корисною як скорочення, але непридатною для реалістичного пояснення міжнародної поведінки. Гадсон у розвитку цієї ідеї виділила основні ознаки аналізу зовнішньої політики: мультифакторність і багаторівневність аналізу, міждисциплінарність (психологія, соціологія, організаційна поведінка, антропологія), орієнтованість на агента та специфічність актора. Предметом пояснення у аналізі зовнішньої політики є рішення осіб, наділених повноваженнями витрачати ресурси держави. Однак рішення слід відрізняти від їхніх наслідків, оскільки особи, що їх приймають, ніколи не можуть повністю контролювати результат власних дій [13, с. 4-11].

До вивчення зовнішньої політики застосовують кілька конкуруючих між собою підходів. Перший найвідоміший — реалізм. Крістофер Гілл зауважував, що реалізм наголошує на важливості сили у небезпечному, непередбачуваному світі. Теорія реалізму стала загальноприйнятою в науці після того, як ідеалістичні сподівання на силу права і моралі часів міжвоєнного періоду не виправдали себе. А в період холодної війни стало остаточно зрозуміло, що головну роль у міжнародній системі відіграють саме держави та їхня військова міць. В рамках реалістичного підходу зовнішня політика розглядається з боку державного інтересу, балансу сил і максимізації безпеки [11, с. 5-11].

Другий підхід — конструктивізм. Він набув значного поширення у вивченні зовнішньої політики після закінчення холодної війни. Сміт, Гедфілд і Данн стверджували, що конструктивізм робить подальші кроки для відкриття

«чорної скриньки» держави. Він дозволяє детально розглянути безліч сил влади, впливу та інтересу. Конструктивізм, зокрема, має здатність розуміти, як альянси, такі як НАТО, змінюються у відповідь на нові умови. З точки зору конструктивізму, ідентичність, норми та ідеї є основними чинниками, що формують зовнішньополітичний вибір держав [32, с. 78-93].

Третій підхід — лібералізм. Він у своїх різних варіантах наголошує на ролі індивідів, ідей та ідеалів (прав людини, свободи та демократії) у формуванні зовнішньої політики, а також на зв'язку із соціальними силами (капіталізм, ринки) та політичними інституціями (демократія, представництво), які у свою чергу безпосередньо впливають на зовнішні відносини. Ця перспектива передбачає, що лібералізм треба розуміти як ставлення до зовнішньої політики та як теоретичний інструмент для переосмислення зовнішньополітичних дій [32, с. 54-77].

Четвертий підхід, постструктуралізм і дискурс-аналіз, акцентує на мові та дискурсах зовнішньої політики та на тому, що лишається невисловленим. Ці підходи переконливо обґрунтовують необхідність систематично проаналізувати текстуальні об'єкти зовнішньої політики (промови, заяви, первинні документи), щоб більш чітко зрозуміти природу того, що сказано та що залишено без уваги [32, с. 96-98].

Зовнішня політика є неподільною з безпековою політикою держави. Браян Шмідт стверджував, що концепт безпеки набуває сенсу лише в умовах загроз, а оцінка та визначення загрози завжди є суб'єктивними, і для індивідів, і для держав. В обох випадках страх, який є суб'єктивним, є мотивуючим чинником у прагненні до безпеки. Реалістична школа, яка традиційно домінувала у сфері досліджень безпеки, виходила з того, що основна ціль зовнішньої політики полягає у забезпеченні виживання держави. Шмідт стверджував, що для реалістів основним національним інтересом усіх держав є національна безпека, а всі реалісти підписуються під «трьома «С» реалізму»: статизм (statism), виживання (survival) та самодопомога (self-help), які разом пояснюють першочерговість національної безпеки. Статизм у реалістичному

трактуванні означає, що держава є головним актором, а суверенітет — її визначальною рисою. Баррі Бузан погоджувався, що держава є центральною для концепту безпеки і стверджував, що національна безпека виступає компасом для зовнішньої політики держави і спрямована на захист її чотирьох складових: фізичної бази (населення та територія), ідеї держави (національність та організаційні ідеології), її інституцій (державний апарат) і її суверенітету. Принцип виживання у реалістичній концепції означає, що першим пріоритетом державних лідерів є забезпечення виживання своєї держави. В умовах анархії виживання держави не може бути гарантованим, тому що застосування сили під час війни, є законним інструментом державного управління. Поняття самодопомоги передбачає, що держави повинні самостійно вживати відповідних заходів для забезпечення власного виживання в анархічній міжнародній системі. Реалісти не вважають розсудливим довіряти своє виживання іншому актору чи міжнародній інституції, як-от ООН [32, с. 190-194].

Водночас традиційне реалістичне трактування безпеки зазнавало і зазнає суттєвої критики. Шмідт зазначав, що в контексті глобалізації загрози дедалі більше концептуалізуються в категоріях транснаціонального тероризму, економічних позбавлень, деградації довкілля, глобальних пандемій та кібервійни. До того ж, конструктивісти стверджують, що і безпека, і загрози є соціальними конструктами. Конструктивістів цікавлять не лише наявні ідентичності акторів і значення ключових понять, але й соціальні процеси, які можуть призвести до змін у тому, як ми розуміємо такі поняття, як безпека [32, с. 190].

Важливим концептом, пов'язаним із безпековою політикою, є велика стратегія. Шмідт визначав її як загальне бачення цілей державної безпеки та визначення найбільш відповідних засобів для їх досягнення. Велику стратегію можна розглядати як трьохетапний процес: по-перше, зовнішньополітичні посадовці мусять визначити основні безпекові цілі своєї держави; по-друге, вони повинні ідентифікувати головні загрози для цих цілей; і, по-третє, вони

повинні з'ясувати основні політичні, економічні та військові ресурси, які можна задіяти як зовнішньополітичні опції для реалізації цілей національної безпеки [32, с. 197-198].

1.2 Вплив збройних конфліктів на трансформацію зовнішньополітичного курсу держави

Питання про те, за яких умов держави змінюють свій зовнішньополітичний курс, є одним із найбільш складних у сучасній політичній науці. Оскільки зовнішня політика країн виявляє помітну схильність до інерції. Тобто одного разу обраний курс, як правило, відтворюється навіть за умов зміни міжнародного середовища. Проте існують і моменти різкого, іноді суттєвого перегляду зовнішньополітичних орієнтацій. Збройні конфлікти, глобальні кризи та інші потрясіння виступають потенційними чинниками таких трансформацій. Однак самого факту кризи або конфлікту є недостатньо для пояснення зміни курсу, оскільки необхідні більш складні аналітичні рамки, які враховують характер взаємодії між зовнішніми шоками, внутрішньою ідейною структурою держави та процесами прийняття рішень.

На думку американського політолога Чарльза Германна, зовнішня політика постійно еволюціонує, але іноді, в певні історичні моменти, її зміни стають особливо масштабними. Дослідник зосередив увагу не на щоденних рішеннях стосовного поточного курсу держави, а на значній зміні стратегії країни. Адже ці зміни мають велику вагу з двох причин. По-перше, їхнє впровадження вимагає значних зусиль і політичної волі від самого уряду, а також їхньої підтримки всередині країни. По-друге, вони мають наслідки для інших держав, оскільки через них можуть починатися або закінчуватися війни, створюватися нові альянси або розпадатись старі, змінюватися економічний стан і навіть формуватися новий світовий порядок [10, с. 3-21].

Германн типологізував зовнішньополітичні зміни за ознакою їхньої масштабності. Починаючи з визначення зовнішньої політики як

цілеорієнтованої або проблемоорієнтованої програми уповноважених осіб, що ухвалюють рішення, яка спрямована на суб'єктів поза їхньою політичною юрисдикцією, він виокремив чотири рівні змін. По-перше, це коригувальні зміни, коли відбувається зміна рівня зусиль або кола отримувачів дій, тоді як те, що робиться, як це робиться та з якою метою — залишається незмінним. По-друге, програмні зміни, тобто зміни у методах і засобах досягнення мети, тоді як самі цілі залишаються незмінними. На відміну від коригувальних, програмні зміни є якісними та передбачають нові інструменти державної дії. По-третє, зміни проблеми або мети, коли замінюється або просто залишається первинна проблема, яку вирішувала політика. По-четверте, зміни міжнародної орієнтації, що передбачають переорієнтацію всієї позиції актора щодо світових справ, тобто зміну не однієї, а багатьох політик одночасно [10, с. 3-21].

Германн доводив, що саме зміна міжнародної орієнтації є найбільш значним чинником трансформації, оскільки вона стосується базових переконань політичного керівництва щодо ідентичності та ролі країни у світі. Для ініціювання таких вагомих змін, на думку автора, зазвичай необхідний потужний зовнішній стимул, який він визначає як «зовнішній шок», а саме масштабну подію, що виникає поза межами держави та змушує уряд усвідомити повну невідповідність попереднього курсу новим реаліям [10, с. 3-21].

У контексті аналізу таких «шокових» подій, як збройні конфлікти, дослідники Джованні Капоччіа та Даніель Келемен пропонували використовувати концепцію критичних точок. Автори стверджували, що розвиток державних інституцій та їхніх стратегій характеризується тривалими періодами стабільності, які час від часу перериваються короткими фазами інтенсивних змін. Згідно з їхніми поглядами, кризи та війни створюють умови інституційного флюсу. Структурні обмеження, що зазвичай тримають політику в певних межах, раптово слабшають, і в результаті відкривають простір для широкого вибору альтернативних шляхів розвитку. Капоччіа та

Келемен зазначають, що вибір, зроблений політичними лідерами саме в цей стислий проміжок часу, має визначальне значення, оскільки він закриває інші альтернативи та закладає нову основу для залежності від одного шляху на багато десятиліть вперед. У такий спосіб, глобальний збройний конфлікт виступає чинником, який перетворює латентне невдоволення старою політикою на відкриту фазу її докорінної зміни [5, с. 341-369].

Джеффри Легро у своїх працях акцентував увагу на ідейному вимірі таких трансформацій. Він стверджував, що зміни в політиці держав не відбуваються автоматично лише через тиск зовнішніх обставин. Американський дослідник зазначав, що кожна держава має певну колективну ідею, тобто набір переконань про те, як працює міжнародний порядок і як найкраще гарантувати безпеку [19, с. 4-7]. На думку Легро, для успішної зміни зовнішньополітичного курсу необхідний двоетапний процес. Спочатку має відбутися руйнування існуючої ідеї під тиском очевидних невдач або значних криз, а потім — консолідація нової альтернативної ідеї. Вчений стверджував, що масштабні міжнародні події, такі як війни, відіграють роль тесту на ефективність для панівних ідей. Якщо стара стратегія не здатна пояснити або подолати виклики конфлікту, вона втрачає легітимність у очах суспільства та еліт [19, с. 12-18].

Чарльз Германн, американський дослідник, додатково вказував на роль різних суб'єктів у процесі реагування на кризу. Він зазначав, що трансформація може бути ініційована або харизматичним лідером, який бере на себе відповідальність за зміну курсу, або шляхом внутрішньої бюрократичної чи політичної перебудови, коли старі прихильники попередньої політики усуваються від влади. На думку науковця, саме в умовах збройних конфліктів механізм «зовнішнього шоку» є найефективнішим, оскільки він нівелює опір бюрократії та опозиції і робить необхідність змін незаперечною для всієї нації [10, с. 3-21]. Натомість Капоччіа та Келемен застерігали, що не кожна криза призводить до успішної трансформації. Вони зазначали, що якщо політичні актори не зможуть сформулювати чітку нову

стратегію під час вікна можливостей, держава може повернутися до старого курсу, що призведе до тривалого періоду застою [5, с. 341-369].

Джеффри Легро також наводив приклади того, як великі держави, такі як Японія чи Німеччина, проходили через фази переосмислення світу саме після військових поразок або екзистенційних загроз, що повністю дискредитували їхні попередні погляди на силу та співпрацю. Він стверджував, що війна є найбільш радикальним інструментом політичного навчання, оскільки вона перетворює абстрактні загрози на конкретні втрати. А це, у результаті, змушує суспільство до швидкої зміни пріоритетів [19, с. 22-29].

Взаємозв'язок між глобальною кризою та зміною зовнішньої політики є складним процесом, у якому раптовий зовнішній шок ставить державу перед вибором. У результаті старі ідеології зазнають краху, і на їхньому місці формується новий стратегічний курс країни. Отже, збройні конфлікти не просто змінюють баланс сил у світі. Вони змінюють логіку міжнародної поведінки держав і спонукають їх переходити до нових систем безпекових партнерств та розробляти нові військові стратегії.

1.3 Методи аналізу трансформації зовнішньої політики Японії в Індо-Тихоокеанському регіоні

Дослідження зовнішньополітичних трансформацій вимагає не лише міцної теоретичної бази, а й ретельно підібраної методології, яка здатна поєднати теорію з емпіричними даними. Одним із методів, застосованих у роботі, є історичний метод. Цей підхід не обмежується простим описом подій або накопиченням фактів. Натомість він орієнтований на розв'язання конкретних дослідницьких проблем через постановку змістовних питань. Американський дослідник Марк Трахтенберг зазначав, що потрібно бачити за розрізненими фактами цілісну картину, адже кожне рішення є результатом поєднання попереднього досвіду, національних інтересів та зовнішнього тиску на країну. На думку дослідника, звичайним фактам треба надати сенсу, проаналізувати

їх та виявити причинно-наслідкові зв'язки, які зумовлюють зміни у поведінці держав на міжнародній арені [33, с. 1-29].

До того ж, історичний метод вимагає не лише аналізу офіційної риторики. В першу чергу, потрібно зрозуміти глибинні мотиви політичних акторів, вивчити, як вони реагували на кризи та як трансформувалися їхні уявлення про безпеку з часом. Використання цього методу передбачає критичне ставлення до джерел та пошук внутрішньої послідовності у розвитку політичного курсу. З огляду на це, історія виступає як основний інструмент аналізу, який допомагає пояснити, чому певна держава відмовляється від багаторічних традицій на користь нових, раніше неприпустимих стратегій під впливом зовнішніх чинників [33, с. 140-168].

У даній роботі історичний метод було застосовано для ретроспективного аналізу зовнішньополітичного курсу Японії. За допомогою цього методу було простежено перехід від традиційної економічної дипломатії та пацифістської конституції повоєнного періоду до сучасної проактивної безпекової стратегії. Історичним методом досліджувалася еволюція відносин Японії з Росією, тривалі зусилля прем'єр міністра Шіндзо Абе щодо налагодження цього партнерства, які зрештою були знівельовані подіями 2022 року. Також досліджувалась еволюція відносин Японії з Південною Кореєю, НАТО, країнами АСЕАН і QUAD. Через історичний розвиток було проаналізовано трансформацію концепції Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону від її зародження у 2016 році до оновленого плану 2023 року.

Порівняльний метод у дослідженнях зовнішньої політики є одним із найбільш розповсюджених і водночас найбільш вимогливих. В основі цього методу лежить логіка систематичного зіставлення, що дозволяє виявити спільне та відмінне між порівнюваними об'єктами, встановити причинно-наслідкові зв'язки і перевірити теоретичні гіпотези на конкретному матеріалі. Американський дослідник Чарльз Регін зазначав, що порівняння є невід'ємним від наукового мислення загалом, адже будь-яке емпіричне дослідження у соціальних науках у тому чи іншому сенсі є порівняльним. Проте у вузькому

значенні цей метод зазвичай застосовується для порівняння великих макросоціальних одиниць, наприклад, держав [26, с. 1-18].

Порівняльний метод є передусім стратегією, орієнтованою на конкретні випадки, тобто дослідник розглядає випадки як цілісності, а не як набір змінних. Порівняльний метод аналізує поєднання умов, що разом зумовлюють певний результат. Причинність розуміється ситуативно, оскільки різні поєднання факторів здатні призвести до однакового наслідку [26, с. 1-18]. Орієнтований на випадки підхід має два взаємопов'язані цілі. По-перше, інтерпретацію конкретних історично значущих результатів, і по-друге, причинний аналіз, а саме вироблення обмежених узагальнень щодо причин теоретично визначених категорій явищ, спільних для певної сукупності випадків. Обидві ці мети реалізуються одночасно, і жодна з них не є менш важливою за іншу. Відмінною рисою порівняльного методу є те, що він орієнтований на застосування логічних методів індуктивного пізнання, сформульованих ще Джоном Стюартом Міллем. Два з них мають пряме відношення до орієнтованих на випадки досліджень: метод збігу та непрямий метод відмінності. Ці методи спираються на всі наявні та релевантні дані щодо передумов конкретного результату і шляхом вивчення подібностей і відмінностей між відповідними випадками встановлюють його причини [26, с. 34-52].

У кваліфікаційній роботі порівняльний метод застосовується для зіставлення зовнішньополітичних і безпекових стратегій Японії у хронологічно розмежованих фазах: до повномасштабного вторгнення Росії в Україну (2013-2021 рр.) і після нього (2022-2026 рр.). Вибір часового порівняння в рамках одного об'єкта є обґрунтованим з огляду на природу досліджуваного явища, тому що вивчається трансформація, тобто зміна стану того самого актора в часі, а не відмінності між кількома різними акторами одночасно. Порівняльний метод у форматі «до і після» дозволяє визначити незалежну змінну (повномасштабне вторгнення Росії в Україну як зовнішнє потрясіння) та залежну змінну (характер і масштаб трансформацій японської

зовнішньої та безпекової стратегії). Будь-яке дослідження має бути орієнтоване на конкретні питання, а не покладатися на автоматичне формування інтерпретації внаслідок накопичення інформації. Тому у роботі цей принцип реалізується через чітко поставлені питання порівняльного аналізу: у чому полягає різниця між японськими Стратегіями національної безпеки 2013 та 2022 років щодо оцінки загроз і пріоритетів зовнішньої політики? Яким чином змінилося позиціонування Японії щодо Росії, Китаю та Північної Кореї в офіційних доктринальних документах? Як трансформувалися підходи Японії до системи альянсів і питань розширення оборонних витрат?

Додатковим інструментом дослідження в межах даної роботи виступає метод дискурс-аналізу. Кевін Данн та Івер Нойман зазначали, що дискурси працюють як системи репрезентацій, які роблять певні політичні кроки логічними та легітимними, тоді як інші варіанти дій залишаються поза межами прийнятного. На їхню думку, аналіз текстів допомагає зрозуміти, як ідеї та норми стають панівними і як вони спрямовують зовнішньополітичний курс держави. Відповідно, цей метод допомагає проаналізувати не лише те, що було сказано офіційними особами, а й те, як ці заяви формують нові рамки сприйняття загрози та національних інтересів [8, с. 1-16].

Данн та Нойман стверджували, що політичні об'єкти та явища не мають іманентного сенсу поза межами дискурсу. Їхнє значення створюється через те, як вони представлені в офіційних текстах та промовах [8, с. 43-82]. Дослідники зазначали, що для проведення якісного аналізу необхідно зосередитися на вивченні доктрин, стратегій та виступів лідерів, які є репрезентативними для всієї політичної системи. Дискурс-аналіз дозволяє зафіксувати моменти трансформації, коли старі переконання, наприклад, про безпеку через економічну взаємозалежність, замінюються новими концепціями під тиском зовнішніх криз [8, с. 90-102].

У межах представленої кваліфікаційної роботи метод дискурс-аналізу був застосований для дослідження трансформації риторики вищого керівництва

Японії, а саме промов прем'єр-міністрів, та офіційних документів. Цим методом досліджувалося, як саме через японський офіційний дискурс відбувся перегляд пацифістських норм країни та обґрунтування необхідності нарощування військового потенціалу Японії.

Методологічна база дослідження також включає метод якісного контент-аналізу, за допомогою якого інтерпретується зміст політичних документів. Контент-аналіз є методом вивчення документів, який спрямований на отримання об'єктивних та систематизованих висновків щодо текстових даних. На відміну від суто кількісного підходу, якісний аналіз фокусується на виявленні змістовної сутності повідомлень, враховуючи контекст їхньої появи та приховані сенси, які закладені автором тексту. Цей метод передбачає розробку певної системи категорій, за якими дослідник класифікує текстові одиниці для подальшого аналізу концептуальних засад. До того ж, якісний контент-аналіз виступає інструментом, який дозволяє виокремлювати логічну структуру документа та простежувати динаміку змін у риториці суб'єкта політики [2, с. 69-74].

У межах даної роботи метод якісного контент-аналізу було застосовано для детального опрацювання офіційних документів Японії, а саме Стратегій національної безпеки 2013 та 2022 років, Стратегії національної оборони 2013 та 2022 років, Плану розвитку обороноздатності 2022 року, а також Дипломатичних блакитних книг Міністерства закордонних справ Японії за 2015-2025 роки. Аналіз спрямований на виявлення домінуючих тем, закономірностей і змін у тому, як японський уряд офіційно формулює загрози, цілі та інструменти зовнішньої і безпекової політики щодо статусу Росії, Китаю та Північної Кореї.

РОЗДІЛ II. ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ТА БЕЗПЕКОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЯПОНІЇ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ

2.1 Зовнішньополітичний курс Японії до та після 2022 року

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році зруйнувало усталене після Другої світової війни уявлення Японії про міжнародний порядок. В результаті чого, Японія переоцінила загрози в Індо-Тихоокеанському регіоні. Протягом багатьох десятиліть зовнішня політика Японії базувалася на економічній дипломатії та пацифістській конституції, відповідно до 9 статті якої, Японія назавжди відмовляється від війни як засобу вирішення міжнародних конфліктів та забороняє утримання власних збройних сил [68].

Керівництво країни вважало, що глобалізація і всебічна економічна взаємозалежність є достатніми гарантіями для запобігання масштабним війнам. Однак агресія Росії проти України продемонструвала, що економічні зв'язки самі по собі не здатні забезпечити мир, і ознаменувала остаточний кінець епохи після холодної війни [65, с. 2]. Тодішній прем'єр-міністр Фуміо Кішіда сприйняв цю подію як загрозу основам міжнародного права. Під час саміту Великої сімки у Хіросімі у 2023 році, він заявив, що дестабілізація в Європі безпосередньо вплине на безпеку в Індо-Тихоокеанському регіоні [35, с. 17].

Тривога за саме існування країни сформувала нову доктрину Японії «Бачення миру Кішіди» (Kishida Vision for Peace), яка найчастіше описується відомою фразою прем'єр-міністра «Україна сьогодні - Східна Азія завтра». Після того, як глобальне стримування не зупинило вторгнення до європейської держави, у Японії виникли побоювання, що подібний сценарій силової зміни статус-кво може бути реалізований і в їхньому регіоні, проти Тайваню або задля захоплення спірних островів Сенкаку [24].

Політичні та безпекові кола Японії усвідомили, що якщо в Європі порушення державних кордонів залишатиметься без кари, це заохотить авторитарні режими Азії до силового вирішення власних територіальних амбіцій [65, с. 3]. Дана зміна поглядів закріпилася на інституційному рівні, адже наступні лідери країни, зокрема прем'єр-міністр Ішіба Шігеру та прихильниця проактивного безпекового курсу Санае Такаїчі, продовжували заявляти, що трагедія сучасної України породжує обґрунтоване занепокоєння щодо майбутнього Східної Азії [35, с. 17-20].

Як зазначив Сергій Корсунський, колишній посол України в Японії, якщо Україна сьогодні протистоїть одному головному ворогу, то Японія змушена формувати свою політику в оточенні одразу трьох потенційних супротивників: Росії, Китаю та Північної Кореї [37]. Війна в Україні зробила очевидним ступінь загрози з боку кожного з цих сусідів. До повномасштабного вторгнення, особливо за часів прем'єрства Шіндзо Абе (2012-2020 рр.), Японія розглядала розвиток партнерських зв'язків з Росією в Індо-Тихоокеанському регіоні як фактор, що сприяє миру та процвітання всього регіону [42, с. 138]. Починаючи з 2012 року, Шіндзо Абе докладав значних зусиль для налагодження тісних особистих контактів з російським керівництвом, щоб вирішити проблему приналежності Північних територій. Цей конфлікт залишався невирішеним через анексію цих островів наприкінці Другої світової війни та подальше нарощування там військової присутності РФ [15, с. 132-134]. Тодішнє японське керівництво витратило значні політичні ресурси для економічних поступок і діалогу. Стратегія Шіндзо Абе також мала на меті стримати Китай. Політик був переконаним, що якщо розвивати російсько-японські відносини, то китайсько-російські відносини ослабнуть [24].

Після того, як у 2014 році Японія приєдналася до міжнародних економічних санкцій через дії Росії в Україні, процес переговорів щодо мирного договору та статусу островів фактично зайшов у глухий кут [15, с. 132]. Проте, незважаючи на це, японське керівництво намагалось підтримувати політичний діалог, щоб не допустити повної зупинки комунікації. Лише протягом 2014

року відбулося три зустрічі на вищому рівні та одна зустріч міністрів закордонних справ [42, с. 136].

Енергетика незмінно залишалася основною сферою співпраці між країнами. Японські компанії брали активну участь у проєкті «Сахалін», а також у будівництві заводів зі зрідженого природного газу на Далекому Сході Росії [42, с. 140]. До того ж, японська сторона активно залучала російську до обговорення глобальних проблем. Наприклад, у 2018 році отримала розуміння з боку РФ у питанні необхідності вирішення проблеми викрадених Північною Кореєю японських громадян [43, с. 38]. Лише у 2019 році лідери зустрічалися тричі, а міністри закордонних справ — сім разів [44, с. 14-15]. Загалом, у підсумку за ці роки Японія та Росія провели понад двадцять п'ять зустрічей на найвищому рівні [24].

Однак російське вторгнення в Україну у 2022 році стало причиною зміни Японією статусу цієї країни. Японське керівництво припинило вважати Росію як партнера для переговорів. Натомість її визначили як джерело дестабілізації, і тепер дії цієї держави сприймаються як серйозна загроза безпеці [35, с. 3-4]. Японський уряд засудив російську агресію і розцінив її як грубе порушення міжнародного права та прямий виклик основам міжнародного порядку, який вибудовувався роками. У відповідь на ці дії Японія у тісній координації з країнами Великої сімки та міжнародною спільнотою запровадила санкції проти РФ, щоб продемонструвати високу ціну за такі неприпустимі вчинки [45, с. 19-20]. У результаті, двосторонні відносини між країнами опинилися у складній ситуації, і японська сторона наголосила, що за поточних обставин неможливо вести мову про перспективи переговорів щодо мирного договору [42, с. 140].

У вересні 2024 року російський військовий патрульний літак тричі порушив повітряний простір Японії над Хоккайдо. У відповідь на це, Японія висунула вимоги, щоб Росія не повторювала подібного в майбутньому. Економічні та суспільні зв'язки між державами також зазнали значного скорочення. Японія призупинила урядові проєкти економічного співробітництва і приєдналася до

механізму обмеження цін на російську нафту та нафтопродукти. Унаслідок цих санкцій двостороння торгівля продовжує падати. У 2024 році вона скоротилася майже на 17% [48, с. 151-152].

До 2022 року, Японія зосереджувала увагу в Індो-Тихоокеанському регіоні на поступовій зміні розподілу сил. Тоді головними загрозами вважалися нарощування військового потенціалу Китаю через спроби в односторонньому порядку змінити статус-кво у Східнокитайському та Південнокитайському морях, а також безперервний розвиток ядерної та ракетної програм Північної Кореї. Попри те, що Китай ставав все більш впливовим гравцем на міжнародній арені, Японія постійно закликала країну до більшої прозорості та дотримання Конвенції ООН з морського права. Таким чином, Японія намагалась вирішити розбіжності через постійний діалог на різних рівнях [43, с. 15]. У той період Японія діяла задля стабілізації ситуації. Для цього держава зміцнювала зв'язки зі Сполученими Штатами Америки та просуvala концепцію «Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону». Ця ідея була вперше представлена у 2016 році з метою розбудови морського порядку, заснованого на правилах та міжнародному праві [43, с. 28].

Після повномасштабного вторгнення, сприйняття загрози з боку Китаю посилилося. Особливо з огляду на його військову активність навколо Японії, яка дедалі частіше включала спільні польоти стратегічних бомбардувальників та військово-морські навчання разом із російськими силами. Досить часто Японія фіксувала вторгнення китайських кораблів у японські територіальні води поблизу островів Сенкаку та односторонній роздобуток ресурсів у Східнокитайському морі [47, с. 50-52]. Водночас Північна Корея здійснила рекордну кількість запусків балістичних ракет міжконтинентального радіусу дії для дестабілізації регіону [47, с. 16]. Японський уряд також стурбований військовим зближенням Росії та Північної Кореї з огляду на постачання балістичних ракет та залучення північнокорейських військових до війни проти України. Адже це безпосередньо загрожує також і безпеці в Індо-Тихоокеанському регіоні [48, с. 19].

У відповідь на ці нові загрози, у березні 2023 року прем'єр-міністр Фуміо Кішіда оголосив про «Новий план для Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону». В оновленій версії ця концепція містить чотири нові елементи співпраці: традиційну безпеку, глобальні виклики, багаторівневу взаємопов'язаність, а також безпечне використання морського та повітряного просторів [47, с. 32-33]. Оскільки уряд Японії визнає недостатність лише регіональних структур, держава поєднує системи безпеки Європи та Азії. У результаті, Японія вийшла на новий рівень взаємодії з НАТО, зважаючи на постійну участь країни у самітах Альянсу. Із цією ж метою сторони розробили Індивідуальну програму партнерства (Individually Tailored Partnership Program, ITPP) для спільної роботи над новими безпековими викликами, кібербезпекою та стратегічними комунікаціями [47, с. 141].

Ще однією відповіддю на зміни у світі, стало оновлення Японією власної внутрішньої безпекової політики. Наприкінці 2022 року уряд ухвалив три основні документи: Стратегію національної безпеки, Стратегію національної оборони та План розвитку обороноздатності. Перегляд їхніх засад став першим таким кроком із 2013 року і фактично розпочав нову еру для держави. Японія поступово відмовилася від традиційної політики виключно мирного розвитку задля суттєвого збільшення оборонних видатків і формування реального потенціалу стримування [37].

2.2 Оновлення концептуальних засад зовнішньої та безпекової політики Японії: аналіз Стратегій національної безпеки та оборони

Аналіз базових документів Японії дозволяє зробити висновок, що у період від 2013 до 2022 року країна змінила свої підходи до підтримання миру в регіоні та світі. У Стратегії національної безпеки 2013 року Японія позиціонувала себе як держава, що робить проактивний внесок у мир за допомогою міжнародного співробітництва, а також прагне стабільності

шляхом діалогу [62, с. 3-4]. Проте вже Стратегія 2022 року демонструє зовсім інше бачення ситуації та визнає, що Японія опинилася в найсуворішому та найскладнішому безпековому середовищі з часів Другої світової війни, в умовах, коли застосування сили для зміни статусу-кво стали реальною загрозою [63, с. 2]. Ці зміни найкраще помітні в офіційному позиціонуванні та ставленні Японії до трьох головних гравців: Китаю, Північної Кореї та Росії.

У 2013 році Японія виважено спостерігала за посиленням позицій Китаю, але зберігала позитивні очікування щодо майбутнього партнерства. У Національній стратегії безпеки за 2013 рік зазначено, що міжнародна спільнота розраховує на те, що Китай дотримуватиметься міжнародних норм і братиме активнішу участь у спільному вирішенні глобальних проблем. Попри те, що Японія вже тоді висловлювала занепокоєння щодо непрозорого зростання військового бюджету Китаю та його спроб, спрямованих на зміну статусу-кво у Східнокитайському та Південнокитайському морях, Пекін сприймався як важливий партнер [62, с. 12]. Японія обрала стратегію, яка полягала у формуванні взаємовигідних відносин, що буде приносити користь обом сторонам. Такі відносини базувалися на спільних стратегічних інтересах і поширювалися на політичну, економічну та інші важливі сфери [62, с. 25].

Натомість у 2022 році статус Китаю зазнав значних змін. У Національній стратегії безпеки 2022 року Китай офіційно визначено як «безпрецедентний і найбільший стратегічний виклик» для миру і безпеки Японії та міжнародної спільноти [63, с. 9]. Документ встановлює конкретні національні цілі Пекіна, серед яких — намір до середини століття побудувати збройні сили рівня «світового класу». У ньому також зазначено зростання військової активності біля Тайваню, а також пуски балістичних ракет у води біля берегів Японії [63, с. 8]. Згідно з аналізом Центру стратегічних та міжнародних досліджень, регіональний баланс сил змінюється досить швидко. У період з 2013 по 2022 рік оборонні витрати Китаю збільшилися на 63%, тоді як США підвищили свої лише на 2,7%. Також у дослідженні зазначено, що Японія тепер розуміє загрозу військового тиску з боку Китаю, адже у разі конфлікту навколо

Тайваню Китай здатний застосувати залякування, аби змусити Японію дотримуватися нейтралітету й не надавати свої бази для американських військ [20, с. 2-3].

Ставлення до Корейської Народно-Демократичної Республіки також зазнало певних змін. У 2013 році Японія оцінювала Північну Корею переважно як джерело небезпеки через ймовірність передачі зброї масового знищення іншим сторонам і через агресивні заяви з боку Пхеньяна [62, с. 12]. Основна увага зосереджувалася на пошуку дипломатного вирішення проблеми в межах Шестисторонніх переговорів і на прагненні врегулювати гуманітарне питання викрадених японських громадян [62, с. 25].

У Стратегії 2022 року КНДР визначено як «ще більш серйозну та неминучу загрозу для національної безпеки Японії, ніж будь-коли раніше» [63, с. 9]. Причина у швидкому прогресі технологічних можливостей Північної Кореї. Раніше фіксувалася лише загальна розробка ракет, однак тепер здійснюються пуски міжконтинентальних балістичних ракет, гіперзвукової зброї та ракет із нестандартною траєкторією польоту для ускладнення їхнього перехоплення. За даними Центру стратегічних та міжнародних досліджень, Північна Корея перейшла на твердопаливні ракети та мобільні пускові установки задля скорочення часу, потрібного для підготовки до запуску, і підвищення ймовірності того, що ці системи залишаться неушкодженими [20, с. 2]. До того ж, Японія визнає, що Корейська Народно-Демократична Республіка має намір нарощувати свій ядерний арсенал якомога швидше [63, с. 9].

Найбільш вагома зміна зовнішньополітичних пріоритетів Японії, що зафіксована в її офіційних документах, стосується перегляду курсу щодо Росії. У 2013 році, навіть попри територіальну суперечку стосовно Північних територій, Росія розглядалася як важливий партнер. У Національній стратегії безпеки 2013 року зазначається, що в умовах складного безпекового середовища в Східній Азії Японії важливо розвивати співпрацю з Росією у всіх напрямках, зокрема у сфері безпеки та енергетики. Також Японія

розраховувала, що партнерство з Москвою сприятиме миру та стабільності в Азійсько-Тихоокеанському регіоні [62, с. 25].

Однак після 2022 року такий підхід до співробітництва втратив будь-яку актуальність. Агресію Росії проти України Японія розглядає як крок, що підірвав основу правил, на яких тримається міжнародний порядок. Після цього Росія визначається як «найбільш значна і пряма загроза безпеці в європейському регіоні». До того ж, Японія з дедалі більшим занепокоєнням відзначає посилення військової активності Росії поблизу своїх кордонів, нарощування кількості озброєнь на Північних територіях і, що найважливіше, поглиблення партнерства та проведення спільних військових тренувань між Росією та Китаєм [63, с. 10].

Японія вважає таке зближення двох сусідніх ядерних держав прямою загрозою для своєї безпеки. Зміна ролі згаданих держав спонукала Японію відмовитися від виключно оборонної доктрини на користь активного нарощування свого військового потенціалу [20]. Одним із результатом цих зусиль стало ухвалення Стратегії національної оборони, яка прийшла на зміну Керівним принципам програми національної оборони, що існували в різних редакціях ще від закінчення Другої світової війни [61, с. 4].

Протягом десятиліть часів холодної війни та після неї Японія керувалася концепцією «базових оборонних сил». Така концепція означала, що країна розбудовує армію не для протидії конкретній зовнішній загрозі, а переважно для того, щоб не створювати безпекову прогалину у своєму регіоні. До того ж, попередні підходи зосереджувалися на самому процесі створення сил як на самоцілі, а не на підготовці до реальних військових дій. Нова стратегія утверджує концепцію «протидії загрозам» і безпосередньо спрямовує зусилля на готовність до практичного застосування військ в умовах збройного конфлікту [7, с. 39-51].

Зміни у політичному та суспільному мисленні Японії щодо питань оборони значною мірою зумовлені повномасштабним вторгненням Росії в Україну. У Стратегії зазначається, що російська агресія стала можливою переважно через

те, що Україна на той момент не мала достатнього оборонного потенціалу для ефективного стримування агресора [61, с. 8]. Російське вторгнення в Україну у 2022 році утвердило в політичних колах Японії розуміння того, що масштабна війна у XXI столітті цілком можлива, і якщо вона розпочалася в Європі, то подібний сценарій може реалізуватися і в Індо-Тихоокеанському регіоні, тому Японія повинна мати власні потужні сили, щоб не допустити повторення подібного сценарію в Азії [61, с. 3]. Відтак, Стратегія закріплює принцип, що захист державного суверенітету вимагає здатності покладатися передусім на власні сили, оскільки висока обороноздатність країни є одним із запобіжником від зовнішньої агресії.

У Документі закладено три основні оборонні цілі Японії. Перша стосується формування такого безпекового середовища, яке апріорі не допускає односторонніх силових змін статус-кво. Друга ціль фокусується на стримуванні подібних загроз у співпраці з союзниками, а в разі їх виникнення — на швидкому реагуванні для недопущення переростання ситуації у повноцінне вторгнення на територію Японії. Третя ціль є найбільш рішучою для повоєнної політики Японії, адже якщо стримування не спрацює, держава повинна взяти на себе головну відповідальність за відбиття агресії, зламати плани ворога та завдати йому поразки [61, с. 10]. Рішучість цієї мети пояснюється тим, що вона значно змінює попередню модель поведінки держави в умовах конфлікту. Упродовж десятиліть після Другої світової війни японська військова доктрина передбачала, що у разі повноцінного нападу Сполучені Штати відіграватимуть роль «списа», тобто візьмуть на себе активні бойові дії та удари по противнику, тоді як Японія зосередиться суто на пасивній ролі «щита» [7, с. 39-51]. Відтепер, оновлена Стратегія національної оборони офіційно переглядає цей багаторічний розподіл ролей.

Японія більше не планує покладатися виключно на допомогу союзників у разі першого удару. У Стратегії зазначається, що країна повинна мати власні потужності, щоб самотійно взяти на себе головну відповідальність за зупинку та відбиття ворожого вторгнення на початковому етапі. Зазначена

переорієнтація має цілком практичне обґрунтування з точки зору системи стримування. Японія прагне розбудувати такі збройні сили, які б наочно показали будь-якому противнику, що захопити японські території військовим шляхом просто неможливо. До того ж, потенційний агресор має усвідомлювати, що спроба нападу призведе до настільки масштабних збитків з його боку, що вся військова кампанія втратить будь-який сенс і буде абсолютно не вигідною [61, с. 11].

Відносно новим положенням Стратегії є рішення про набуття так званого потенціалу контрудару. Це певною мірою історичний крок, адже Японія не мала подібних можливостей, спрямованих на ураження військової інфраструктури на території противника, протягом усього повоєнного періоду [31]. Необхідність такого кроку у Стратегії пояснюється стрімким розвитком ракетних технологій у регіоні, яким стає дедалі важче протистояти лише за допомогою традиційних систем протиракетної оборони [60, с. 13]. Теоретично контрудар розглядається як здатність завдавати ефективних ударів у відповідь для запобігання подальшим ракетним атакам, поки власна система протиракетної оборони перехоплює вже запуснені цілі. Однак, як зазначається у Стратегії, такі дії є мінімально необхідним заходом для самооборони і в жодному разі не означають переходу до тактики превентивних ударів, які незмінно залишаються забороненими [61, с. 14].

Японія розуміє, що самостійно протистояти таким викликам неможливо, тому у Стратегії також приділяється увага посилені співпраці з партнерами-однодумцями. Основою безпеки стабільно залишається союз зі Сполученими Штатами. Проте в оновленій версії, союз передбачає створення більш консолідованої структури командування та управління для координації спільних дій під час можливих ескалацій [31].

З огляду на необхідність реагувати на ядерні та ракетні погрози з боку Північної Кореї, Японія також планує посилити співпрацю у тристоронньому форматі між Японією, США і Південною Кореєю шляхом проведення спільних тренувань і навчань. Австралія розглядається як найважливіший

партнер після Сполучених Штатів, з яким Японія будуватиме досить тісні відносини на основі Спеціального стратегічного партнерства. Стратегія також поширюється на безпекову співпрацю з Індією, країнами Південно-Східної Азії, Великою Британією, Францією, Німеччиною, а також взаємодію з НАТО та Європейським Союзом [61, с. 21-22].

Розбудова безпекових зв'язків та нарощування власних ударних можливостей пов'язані з готовністю Японії реагувати на потенційні геополітичні загрози в регіоні. Пріоритетним серед них залишається питання безпеки Тайваню. Проявом нової рішучості, закладеної у Стратегії, стала зміна публічних заяв на найвищому політичному рівні. У листопаді 2025 року під час парламентських дебатів прем'єр-міністерка Японії Санае Такаїчі зазначила, що у разі застосування військових кораблів та здійснення силової морської блокади Тайваню, такий розвиток подій можна буде класифікувати як ситуацію, що загрожує виживанню самої Японії. Ця заява стала сенсаційною, адже до цього жоден чинний очільник японського уряду не окреслював настільки конкретних гіпотетичних сценаріїв щодо нападу на Тайвань, які б давали змогу розгорнути національні збройні сили. Її попередники на цій посаді послідовно уникали прямих відповідей на подібні запитання, акцентуючи на тому, що реакція держави залежатиме від специфіки кожної окремої ситуації. Згодом після внутрішнього резонансу і утримання США від прямого схвалення заяви прем'єр міністерки, Такаїчі дещо пом'якшила свою риторику, визнавши, що відхилилася від підготовленого тексту [21].

Щоб зрозуміти вагу її слів, варто звернутися до японського законодавства у сфері безпеки, ухваленного у 2015 році. Згідно з ним, Японія здобула право застосовувати колективну самооборону та мобілізувати війська для допомоги союзникам навіть тоді, коли сама територія Японії не зазнає прямої атаки. Для цього потрібне дотримання трьох умов, головною з яких є виникнення реальної загрози існуванню Японії та безпеці її громадян. Оскільки Японія цілковито залежить від морських торговельних шляхів, імпортуючи понад

99% товарів та близько 90% енергоносіїв, перекриття каналу Баші між Тайванем та Філіппінами розглядається як пряма загроза стабільному функціонуванню країни. Фактично, коментар прем'єр-міністра означав, що у разі китайського вторгнення на Тайвань та залучення туди сил США, Японія могла б реалізувати своє право на колективну самооборону та співпрацювати з американськими військовими, аж до застосування сили [25].

2.3 Посилення військового потенціалу Японії: План розвитку обороноздатності

Оновлені стратегії безпеки та оборони, ухвалені у 2022 році, Японія імплементує через План розвитку обороноздатності. Реалізація цієї програми стала можливою передусім після того, як уряд переглянув фінансування оборонної галузі. Протягом багатьох десятиліть Японія дотримувалася традиційного неформального ліміту оборонних витрат, який не повинен був перевищувати 1% від валового внутрішнього продукту (ВВП) країни. Однак через погіршення безпекового середовища в Індो-Тихоокеанському регіоні уряд прийняв рішення про збільшення загального обсягу оборонного бюджету та пов'язаних із безпекою ініціатив до рівня 2% ВВП до 2027 фінансового року [61, с. 20]. Відповідно, Японія взяла курс на досягнення стандарту країн НАТО, чим практично затвердила відхід від пацифізму на користь проактивного військового стримування [28].

Для практичного досягнення цієї мети План передбачає виділення суми у розмірі близько 43 трильйонів єн (близько 12 трильйонів гривень) протягом п'ятирічного періоду з 2023 по 2027 рік [41, с. 48]. Відповідно до аналізу тенденцій світових військових витрат, реалізація нового курсу Японії вже дала відчутні результати. За даними Стокгольмського інституту дослідження проблем миру, у 2024 році бюджет Японії на оборону зріс на 21% в порівнянні з минулим роком, досягнувши позначки у 55,3 мільярда доларів США, що стало найбільшим річним приростом для цієї країни починаючи з 1952 року.

Швидке нарощування капіталовкладень у військову сферу демонструє непохитне рішення Японії виконати всі затверджені плани. Окрім цього, країна закріпила своє місце серед десяти держав, які витрачають найбільше коштів на оборонну сферу. Подібні зміни перерозподіляють баланс сил в Азійсько-Тихоокеанському регіоні й посилюють позиції Японії у протистоянні з потенційними супротивниками [34, с. 7].

Незважаючи на серйозні внутрішні економічні проблеми, пов'язані з глобальною інфляцією, коливаннями курсу національної валюти та критикою щодо можливості підвищення податків для покриття таких величезних оборонних потреб, японський уряд виглядає непохитним у виконанні затверджених планів [28]. Наприкінці 2025 року кабінет міністрів Японії затвердив черговий рекордний оборонний бюджет на 2026 фінансовий рік, який вперше в історії країни перевищив психологічну та фінансову позначку у 9 трильйонів єн (близько 2,5 трильйонів гривень). Це затвердження стало вже чотирнадцятим поспіль щорічним збільшенням витрат на збройні сили, спричинене необхідністю реагувати на зростаючу напруженість у відносинах з Китаєм. Постійне виділення таких рекордних коштів гарантує безперебійне виконання плану на 43 трильйони єн. Завдяки цьому фінансуванню, Міністерство оборони має можливість перейти від стадії планування до реальної закупівлі найновішого озброєння, а також до модернізації об'єктів військової інфраструктури [55].

Для оперативного закриття вразливостей у своїй обороні японський уряд ухвалив рішення про масштабну закупівлю американських крилатих ракет. Спочатку планувалося отримати близько чотирьохсот ракет Tomahawk останньої модифікації протягом 2026-2027 фінансових років для оснащення есмінців системи Aegis, однак через погіршення безпекового середовища та зростання ризиків військового конфлікту навколо Тайваню цей графік було прискорено до 2025 року. Такий крок також став наслідком припинення дії Договору про ліквідацію ракет середньої та меншої дальності, оскільки розміщення американських ракетних комплексів на території Японії

ускладнювалося через значні внутрішньополітичні перешкоди, пов'язані з необхідністю згоди місцевих влад. Японія вирішила взяти відповідальність на себе за формування власного арсеналу шляхом прямої закупівлі ударних систем [57].

Разом із закупівлею американських систем Японія активно розгортає власні розробки. Починаючи з 2026 року, країна перейшла до етапу практичного розгортання модернізованих вітчизняних ракет Type-12 у наземному варіанті базування, а також новітніх гіперзвукових планерних снарядів (HVGP), спеціально призначених для захисту віддалених острівних територій. Ці види озброєння дозволяють японським Силам самооборони вражати сили потенційного противника на значно більших відстанях, що посилює можливості країни реагувати на віддалені загрози у регіоні [30].

Проте ефективне застосування далекобійної зброї вимагає створення комплексної інфраструктури розвідки та цілевказання. Оскільки самостійне виявлення та відстеження мобільних цілей противника залишається складним завданням, Японія удосконалює власні космічні розвідувальні спроможності, але у той же час потребує співпраці з інформаційними мережами Сполучених Штатів. Практична повноцінна реалізація цього ударного потенціалу також заснована на активному багатосторонньому співробітництві. Планується проведення спільних бойових навчань із застосуванням систем Tomahawk за участю збройних сил Японії, США та Австралії [30].

Японії довелося значно змінити свою зовнішню політику, щоб створити сучасну армію й розвинути оборонні системи для різних ситуацій. Країна зрозуміла, що сама не в змозі виробляти всі необхідні технології. Водночас Сполучені Штати відмовлялися передавати найважливіші розробки, ховаючи їх за принципом технологічної закритості. У відповідь уряд Японії почав шукати нових партнерів у сфері безпеки, щоб не залежати лише від США [14].

Для збереження власної індустріальної бази та виходу на рівень виробників озброєнь першого ешелону, Японія перейшла від політики імпорту та ліцензійного збирання до стратегії повноцінного багатонаціонального

співробітництва у створенні передових систем. До того ж, держава почала активно підтримувати країни Індो-Тихоокеанського регіону. Японія започаткувала механізм Офіційної безпекової допомоги (Official Security Assistance, OSA), у межах якого безкоштовно постачає обладнання Філіппінам, Малайзії та Бангладеш задля посилення їхнього оборонного потенціалу [14].

У грудні 2022 року, було оголошено про запуск Глобальної програми бойової авіації (Global Combat Air Programme, GCAP). У рамках цієї ініціативи Японія вперше в післявоєнній історії розпочала конструювання винищувача шостого покоління поза межами двостороннього альянсу зі США. Натомість Японія об'єднала спільні зусилля з Великою Британією та Італією. Проєкт дає японським підрядникам змогу розподілити значні фінансові ризики та отримати доступ до нових технічних рішень. Умови передбачають збереження вільної можливості змінювати конструкцію літака, який проєктують для роботи в єдиній мережі з безпілотними апаратами та використання алгоритмів штучного інтелекту [14].

Успішна реалізація таких багатосторонніх ініціатив спонукала Японію піти на кроки з лібералізації свого експортного законодавства. Наприкінці 2023 року та навесні 2024 року керівництво країни пом'якшило «Три принципи передачі оборонного обладнання та технологій». Нова редакція дозволяє повторний експорт готової зброї, виробництво за іноземними ліцензіями для країн-правовласників і майбутній продаж спільно розроблених винищувачів програми GCAP третім країнам. Саме остання норма вважається головною вимогою для досягнення комерційної самоокупності проєкту та для задоволення вимог європейських партнерів [14].

Японія змогла вийти на глобальний рівень спільного виробництва лише після перебудови системи захисту секретних даних. Ця система є обов'язковою умовою для будь-якого обміну технологіями. Країна відмовилася від закритих методів роботи, які раніше були доступні лише вузькому колу працівників оборонного відомства. Замість цього було запроваджено єдині процедури

перевірки благонадійності персоналу. Такі перевірки стосуються як державних службовців, так і працівників приватних компаній. Зміни в законодавстві підвищили довіру з боку міжнародної спільноти та дали змогу розширити дію Угод про загальну безпеку військової інформації (General Security of Military Information Agreement, GSOMIA) з Великою Британією, США, Австралією, Італією, Францією, Індією та Південною Кореєю. Дані угоди сприяють стримуванню агресивних дій з боку КНДР, Росії та КНР через злагожденість дій союзників. У результаті сформувалася стабільна правова основа для включення японського військово-промислового комплексу у транснаціональні проєкти [23, с. 60-64].

У березні 2025 року японське керівництво створило Об'єднане оперативне командування (Japanese Joint Operations Command, JJOC). Його мета полягає в покращенні координації військ, адже завдання постійно зростають. Нова постійна структура бере на себе централізоване керування сухопутними, морськими та повітряними силами. Вона має прискорити процес ухвалення рішень і забезпечити безперервну взаємодію з Індо-Тихоокеанським командуванням США на випадок масштабних воєнних дій [16].

Проте навіть найдосконаліша система управління та командування постає перед проблемою стрімкого старіння японської нації та демографічним спадом, який негативно впливає на існування боєздатної армії у її традиційному розумінні. Кількість молоді у віці від 18 до 26 років, що є основною цільовою групою для вербування до Сил самооборони, значно скоротилася з понад 17,4 мільйона у 1994 році до приблизно 10,2 мільйона у 2024 році. За поточними прогнозами, дана тенденція до зниження лише погіршуватиметься [29, с. 6]. Демографічна криза призводить до того, що рівень укомплектованості підрозділів залишається на низькому рівні. Наприклад, середній показник фактичної кількості військовослужбовців нижчої ланки (рядового складу) становить лише близько 60% від необхідної штатної чисельності [29, с. 8]. У теперішній ситуації утримання звичної чисельної структури збройних сил поступово перетворюється на нездійсненне

завдання, тому що діючі методи залучення й утримання особового складу вже не спроможні фізично покрити брак людей.

У результаті цього, Міністерство оборони Японії переглянуло свої методи ведення бою. Відомство зосередилося на розвитку безпілотних систем, штучному інтелекті та максимально можливій автоматизації всіх процесів. У рамках Плану розвитку обороноздатності передбачається придбання значної кількості різних безпілотних літальних, надводних та підводних апаратів, які призначені для виконання завдань з розвідки, розмінування, виявлення цілей та безпосередньої бойової підтримки підрозділів [16]. З використанням нових технологій, можна перекласти на машини найбільш небезпечні і одноманітні завдання, щоб зменшити втрати серед солдатів і компенсувати нестачу особового складу в умовах зменшення чисельності населення [29, с. 11-12]. Уряд Японії також затвердив план до березня 2028 року створити багаторівневу систему з наземних, надводних, підводних і літальних безпілотників для надійного захисту свого узбережжя в рамках програми «SHIELD». На реалізацію цього проєкту виділено рекордні фінансові ресурси [51].

У сфері стрімкого розвитку та використання безпілотних систем інтереси Японії природним чином збігаються з бойовим досвідом України. В умовах повномасштабного вторгнення Україна довела, що оборона, яка базується на недорогих дронах-перехоплювачах, радарх і сучасних засобах радіоелектронної боротьби, виявилася доволі ефективною проти високотехнологічного та дорогого озброєння ворога. Японія цілком усвідомлює користь українського досвіду і вже вивчає українські технології й тактики. Україна, зі свого боку, готова ділитися досвідом у створенні дронів і систем перехоплення, і пропонує Японії офіційний механізм двосторонньої передачі оборонного обладнання. Попри те, що для повноцінної та всеосяжної реалізації цього партнерства Японії ще належить зняти законодавчі обмеження щодо експорту та військового співробітництва з країнами, які перебувають у стані конфлікту, основа для співпраці між двома країнами вже

створена завдяки двостороннім безпековим угодам і домовленостям про обмін розвідувальними даними [51].

РОЗДІЛ III. ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ БЕЗПЕКОВИХ ПАРТНЕРСТВ ЯПОНІЇ В ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

3.1 Концепція Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону як основа партнерств Японії

Концепція Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону (Free and Open Indo-Pacific, FOIP) — це всеосяжна ініціатива, яка розглядає поєднання двох континентів (Азії, що стрімко розвивається, та Африки, яка має потенціал для розвитку) і двох вільних та відкритих океанів (Тихого та Індійського) як головну запоруку стабільності й процвітання міжнародної спільноти. Вперше ця ідея була офіційно представлена колишнім прем'єр-міністром Японії Шіндзо Абе у серпні 2016 року під час шостої Токійської міжнародної конференції з розвитку Африки (TICAD 6) у Кенії [52]. Головною метою FOIP була підтримка та зміцнення міжнародного порядку, заснованого на правилах, що гарантуватиме свободу судноплавства, вільну торгівлю та верховенство права. Ідея полягала у тому, щоб перетворити цей великий регіон на міжнародне суспільне благо, яке принесе користь усім державам без жодної дискримінації. Від самого початку ця концепція мала відкритий та інклюзивний характер. Вона не передбачала створення нових ексклюзивних інституцій чи конкуренції з існуючими форматами. Натомість вона пропонувала багатосторонню співпрацю держав, які поділяють спільні цінності [44, с. 8]

До оновлення планів і стратегій партнерство між країнами та регіональними об'єднаннями в межах ініціативи FOIP будувалося на основі трьох головних напрямків співпраці, які реалізовувалися переважно через невійськову підтримку, економічні стимули та розбудову потенціалу [12]. Перший напрямок стосувався безпосереднього просування та утвердження основних принципів вільної торгівлі, свободи судноплавства та верховенства права через комунікації на міжнародній арені. Другий напрямок полягав у прагненні

до загального економічного процвітання шляхом поліпшення фізичної, інституційної та міжлюдської пов'язаності. Серед важливих проєктів цього періоду можна виділити розвиток Східно-Західного та Південного економічних коридорів у країнах АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії), модернізацію залізниці Янгон-Мандалай у М'янмі, а також розбудову портів Момбаса та Накала на африканському континенті для кращого з'єднання регіонів [50]. Співпраця в економічній сфері передбачала укладення угод про економічне партнерство (Economic Partnership Agreement) та вільну торгівлю (Free Trade Agreement), а також спрощення митних процедур і покращення бізнес-середовища [38]. Третій напрямок партнерства до оновлення концепції фокусувався на забезпеченні миру та стабільності в регіоні шляхом нарощування потенціалу країн-партнерів у сфері дотримання морського права, боротьби з піратством, протидії тероризму та ліквідації наслідків стихійних лих [50].

У березні 2023 року під час візиту до Індії прем'єр-міністр Японії Фуміо Кішіда презентував Новий план для Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону. Оновлення стратегії було зумовлене тим, що міжнародна спільнота опинилася на етапі зростання впливу країн Глобального Півдня, руйнування базових принципів міжнародного порядку через агресію Росії проти України, а також кліматичних змін, пандемії та технологічного розвитку [56, с. 2-3].

Оскільки початковий фокус FOIP на економічній пов'язаності та нормативному верховенстві права був недостатнім для теперішніх умов, стратегія еволюціонувала в систему, спрямовану на стримування загроз, захист глобальних спільних благ та побудову багаторівневих безпекових альянсів. Оновлений план побудований на нормотворчості лише через діалог, повноцінному рівноправному партнерстві між державами без нав'язування цінностей, а також людиноорієнтованому підході, що ставить у центр виживання та гідність кожної окремої особистості [64]. Для реалізації цієї мети

Японія зобов'язалася мобілізувати понад 75 мільярдів доларів США державних і приватних інвестицій до 2030 року [56, с. 12].

Найбільші зміни в оновленому плані стосуються сфери безпеки. Японія виокремила цей напрям співпраці у новий, четвертий стовп стратегії. Якщо раніше FOIP зосереджувався переважно на морському просторі, то оновлений стовп розширив зусилля із гарантування безпеки від моря до повітря. Тепер безпекове партнерство між країнами охоплює не лише зміцнення правоохоронного потенціалу на морі за допомогою патрульних суден та боротьбу з незаконним виловом риби, але й уможливорює безпечне та стабільне використання повітряного простору [64, с. 4].

Запровадження програми Офіційної безпекової допомоги (Official Security Assistance, OSA) стало ще однією інновацією оновленого плану. На відміну від звичної Офіційної допомоги розвитку (Official Development Assistance, ODA), яка мала невійськовий характер, OSA дозволяє уряду Японії напряму надавати грантову матеріальну та технічну допомогу збройним силам та оборонним відомствам країн-партнерів для посилення їхнього потенціалу стримування. У рамках першого етапу OSA Японія підписала угоди про надання сучасних систем берегових радарів Філіппінам, а також спрямувала фінансову та матеріальну оборонну підтримку Бангладеш, Фіджі та Малайзії для спільного захисту міжнародного правопорядку в Індо-Тихоокеанському регіоні [18].

До того ж, Японія офіційно взяла на себе зобов'язання захищати океани від геополітичних ризиків. Вона просуvala три принципи верховенства права на морі, серед яких неприпустимість використання сили чи примусу для просування територіальних претензій. Принципи доповнилися кроком із захисту вразливих островних держав. Японія офіційно визнала за можливе зберігати існуючі базові лінії та морські зони навіть у разі відступу берегової лінії через наслідки зміни клімату. Безпекове партнерство також зосередилося на підвищенні рівня обізнаності про морську обстановку (Maritime Domain Awareness, MDA) шляхом використання супутникових даних та розбудови

можливостей берегових охорон, а також протидії загрозам від безпілотних літальних апаратів і спільних навчань військових відомств [64, с. 4].

У рамках посилення безпекової складової FOIP Японія зосередилася на зміцненні оперативної сумісності своїх Сил самооборони зі збройними силами партнерів. У 2023 році набула чинності Угода про взаємний доступ (Reciprocal Access Agreement, RAA) з Австралією та Великою Британією. Документ усунув юридичні перешкоди для розгортання військ та проведення спільних військових навчань на територіях одна одної [47, с. 34-36]. До того ж, були підписані та введені в дію Угоди про придбання та взаємне обслуговування (Acquisition and Cross-Servicing Agreement, ACSA) з Індією, Філіппінами, Німеччиною, Францією, Австралією, Нідерландами, Новою Зеландією, Канадою, Великою Британією та США. Вони спростили логістичне забезпечення та взаємне постачання палива й боєприпасів. У результаті, угоди створили глобальну логістичну мережу для військового стримування в Індо-Тихоокеанському регіоні [39].

Японія доклала зусиль для узгодження свого оновленого FOIP із Баченням АСЕАН щодо Індо-Тихоокеанського регіону (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific). У 2023 році Японія проголосила Всеосяжне стратегічне партнерство з АСЕАН та анонсувала Комплексну ініціативу взаємопов'язаності. Для цього країна спрямувала інвестиції у розвиток Південно-Східної Азії, виділивши додаткові 100 мільйонів доларів США до Інтеграційного фонду Японія-АСЕАН (Japan-ASEAN Integration Fund) [47, с. 34-36]. Безпекова галузь у рамках партнерства реалізується через розбудову можливостей правоохоронних органів, спільних тренування та кіберзахисті. Індія, зі свого боку, розглядається як незамінний партнер у сприянні безпеки Індійського океану. Оновлений план передбачає посилення співпраці в рамках партнерства «2+2» та спільні навчання військово-морських сил [48, с. 76-77]. А також передбачає координацію дій для підтримки таких вразливих держав, як Шрі-Ланка, через механізми реструктуризації боргів для запобігання їхньому

потраплянню у геополітичну та економічну залежність від непрозорого китайського фінансування [56, с. 6].

У сфері багатосторонніх альянсів оновлений FOIP також характеризується розбудовою мінілатеральних безпекових партнерств. Чотиристоронній діалог з питань безпеки (Quadrilateral Security Dialogue, Quad), до якого входять Японія, США, Австралія та Індія зосередив свої зусилля на розвитку новітніх технологій, кібербезпеці, спільній космічній розвідці та створенні надійної інфраструктури безпеки. З огляду на це щороку проводяться зустрічі на рівні лідерів держав та міністрів закордонних справ [48, с. 29]. У відповідь на агресивні дії Китаю в Південнокитайському морі, було створено тристоронній безпековий альянс Японія-США-Філіппіни. Об'єднання сформувалося у 2024 році під час першого в історії саміту лідерів цих трьох країн. Альянс погодив домовленості про спільне військово-морське патрулювання задля протидії одностороннім силовим змінам статусу-кво з боку Китаю [48, с. 89-90].

Партнерство з країнами Європи також з'явилося в оновленні версії FOIP. Європейський Союз ухвалив власну Стратегію співпраці в Індо-Тихоокеанському регіоні, а такі країни, як Велика Британія, Франція, Німеччина та Нідерланди, розширили там свою військово-політичну присутність [47, с. 32]. На практиці це проявилось у розгортанні британської авіаносної ударної групи (Carrier Strike Group) та постійній присутності французьких збройних сил, оскільки Франція має території у Тихому океані. До того ж, німецькі і нідерландські кораблі та бойова авіація періодично прибувають до Японії для проведення спільних навчань і відстеження незаконної контрабанди з північнокорейських суден [48, с. 30-31].

Оновлений план FOIP детально розширив саме розуміння безпеки, до нього було додано кібернетичну та економічну стійкість. З огляду на те, що дезінформація визнана прямою загрозою політичному самовизначенню та стабільності націй, Японія ініціювала спеціальні програми протидії кіберзлочинності та ворожим інформаційним операціям. Економічна безпека стала основним компонентом альянсів. Вона полягає у захисті важливих

ланцюгів постачання, розбудові надійної цифрової інфраструктури, співпраці у сфері потрібних мінералів та протидії економічному примусу, який застосовують авторитарні режими [56].

3.2 Поглиблення тристороннього співробітництва між США, Японією та Республікою Корея

Японія та Південна Корея є важливими партнерами, яких об'єднують не лише географічна близькість та розвинені відкриті ринкові економіки, але й спільні демократичні цінності та статус основних союзників США [6, с. 385-405]. Для обох країн необхідно підтримувати стабільність в Індо-Тихоокеанському регіоні, оскільки вони постають перед спільними геополітичними та безпековими викликами. Головною загрозою залишається Північна Корея з її ядерною програмою, постійною мілітаризацією та порушенням прав людини. З огляду на це, Японія та Південна Корея цілком розуміють, що їм варто тісно співпрацювати у військовій сфері та постійно обмінюватися розвідувальними даними для запобігання потенційному конфлікту. До того ж, на необхідність співпраці впливає і стрімке зростання амбіцій Китаю. Саме це спонукає Сполучені Штати заохочувати своїх союзників до формування єдиного фронту для забезпечення балансу сил та регіональної безпеки [3].

Незважаючи на об'єктивну потребу у партнерстві, стосунки між двома державами історично залишалися вкрай напруженими та обтяженими психологічними травмами. Основою цих суперечностей є період колоніального правління Японії на Корейському півострові з 1910 по 1945 роки. Цей час супроводжувався надмірною експлуатацією ресурсів, політикою примусової асиміляції (а саме примусом змінювати імена на японські), рабською працею на заводах та залученням тисяч корейнок до сексуального рабства у японських військових борделях, проблема так званих «жінок для втіхи». Сучасне південнокорейське суспільство болісно сприймає ці історичні

рани, особливо коли деякі японські політики відмовляються повною мірою визнати злочини минулого. Японія ж, зі свого боку, апелює до Базового договору 1965 року, за яким відбулася нормалізація відносин і Південна Корея отримала значну фінансову допомогу та кредити. Японія вважає, що всі питання щодо репарацій були остаточно юридично закриті ще тоді. Однак багато корейців сприймають ту угоду як несправедливу та укладену з позиції сили [6, с. 386-390].

Ще одним постійним джерелом конфліктів є територіальна суперечка довкола невеликих безлюдних скелястих островів у Японському морі, які в Південній Кореї називають Докдо, а в Японії — Такесіма. Хоча острови не мають значної економічної цінності і з 1954 року перебувають під фактичним військовим контролем Південної Кореї, для обох націй вони є непохитним символом національного суверенітету [1]. Для корейців це перша територія, яку незаконно анексувала Японська імперія на початку століття, а для японців — їхні споконвічні історичні землі, незаконно окуповані сусідом. Ця проблема постійно провокує дипломатичні скандали через візити корейських президентів на острови або ж через інформаційні кампанії у японських шкільних підручниках. Такі дії посилюють взаємну недовіру та активно експлуатується націоналістично налаштованими силами в обох країнах [6, с. 388].

Протягом десятиліть держави неодноразово намагалися налагодити відносини, проте ці спроби нерідко зазнавали невдачі через відсутність суспільного консенсусу. Одним із найяскравіших прикладів стала міжурядова угода 2015 року щодо врегулювання проблеми «жінок для втіхи». Японія принесла офіційні вибачення та виділила 1 мільярд єн (понад 280 млн гривень) для спеціального фонду допомоги жертвам. Однак цей дипломатичний прорив швидко зірвався. У Південній Кореї угоду розкритикували за те, що вона була укладена кулуарно, без належного обговорення із самими потерпілими, і фокусувалася на фінансових виплатах, а не на визнанні прямої юридичної відповідальності Японії. Зрештою, наступна корейська адміністрація

президента Мун Чже Іна фактично визнала домовленості недійсними та розпустила фонд примирення, що викликало обурення в Японії. Південну Корею звинуватили у безвідповідальному порушенні міжнародних зобов'язань та нездатності дотримуватися слова [3].

У 2018-2019 роках двосторонні відносини погіршилися до такого стану, якого не було понад півстоліття. Причиною цього стало рішення Верховного суду Південної Кореї, який, спираючись на права людини, зобов'язав великі японські корпорації, такі як Nippon Steel та Mitsubishi, виплатити індивідуальні компенсації колишнім підневільним робітникам. Японія розцінила це як грубе порушення договору 1965 року й у відповідь запровадила значні експортні обмеження на хімічні матеріали, які були потрібними для корейської високотехнологічної галузі, а також вилучила Південну Корею зі списку привілейованих торговельних партнерів [1]. Республіка Корея відреагувала симетричними санкціями, а її громадяни розгорнули масштабний та тривалий загальнонаціональний бойкот японських товарів, від автомобілів до одягу та туризму. У результаті, Південна Корея на знак протесту ледь не розірвала надзвичайно важливу Угоду про обмін розвідувальною інформацією, що серйозно занепокоїло Сполучені Штати і поставило під удар усю систему регіональної безпеки [3].

Проте зараз у японсько-корейських стосунках спостерігається етап потепління та відновлення партнерства, який розпочався після приходу до влади в Південній Кореї президента Юн Сок Йоля. Президент узяв курс на нормалізацію зв'язків із Японією заради спільних інтересів безпеки. Обидві країни усвідомили, що загрози від Північної Кореї та зростаюча військова сила Китаю вимагають відкладення історичних конфліктів на користь співпраці, де Сполучені Штати виступають головним союзником і гарантом стабільності [22].

Тристороннє партнерство між Японією, США та Південною Кореєю розвивалося поетапно. У березні 2023 року розпочався етап активного зближення. Тоді уряд Південної Кореї оголосив про самостійне розв'язання

питання компенсацій за примусову працю в роки японської окупації через спеціальний фонд, який мав фінансуватися корейським бізнесом, без вимагання прямих виплат від японських компаній [22]. У результаті чого, відкрився шлях до відновлення дипломатичних відносин між обома країнами. У березні 2023 року Юн Сок Йоль відвідав Токіо, а в травні того ж року прем'єр-міністр Японії Фуміо Кішіда здійснив візит до Сеула. Саме тоді сторони домовилися про повну нормалізацію відносин [47, с. 65-66].

Наступним етапом стала зустріч лідерів на полях саміту G7 у Хіросімі 21 травня 2023 року, де президент Байден, прем'єр-міністр Кішіда та президент Юн обговорили перехід до іншого рівня тристоронньої координації [54]. Результатом цього процесу став саміт у Кемп-Девіді 18 серпня 2023 року. Це була перша самотійна тристороння зустріч лідерів не в рамках іншого заходу. На ньому президенти Байден, Юн та прем'єр Кішіда оголосили про початок нової ери тристороннього партнерства [27]. За результатами саміту було ухвалено Кемп-Девідські угоди які зобов'язували сторін проводити щорічні зустрічі на рівні лідерів, міністрів закордонних справ, оборони та радників з національної безпеки. Також ще одним із результатів стало створення механізму обміну даними про пуски північнокорейських ракет у режимі реального часу, який було повністю активовано у грудні 2023 року [40, с. 117-118]. До того ж, було започатковано щорічний Тристоронній Індо-Тихоокеанський діалог, який зосереджувався на захисті міжнародного права в Південнокитайському морі [17, с. 7-10].

Протягом 2024 року сторони зосередилися на реалізації практичних кроків. У червні 2024 року відбулися перші в історії тристоронні багатосферні навчання «Freedom Edge», які охопили море, повітря, кіберпростір та підводну оборону. Важливим досягненням стало підписання 28 липня 2024 року Меморандуму про взаєморозуміння щодо Тристоронньої структури співробітництва у сфері безпеки (Trilateral Security Cooperation Framework), який закріпив регулярність спільних навчань та обмін розвідувальними даними [17, с. 4-5]. У листопаді 2024 року під час саміту Азійсько-

Тихоокеанського економічного співробітництва у Лімі лідери трьох країн оголосили про створення постійного Тристороннього секретаріату, який координуватиме виконання всіх домовленостей та забезпечуватиме спадкоємність політики. Причиною цього стала мета сформувати стабільну структуру безпеки, яка здатна ефективно стримувати агресивні амбіції Північної Кореї та Китаю [17, с. 18].

Співпраця між Японією, США та Південною Кореєю також охоплює й економічну безпеку та ланцюжки постачання. Сторони запустили систему раннього попередження для виявлення збоїв у ланцюжках поставок важливих мінералів та напівпровідників [27]. Також було створено робочу групу для боротьби з кіберзагрозами з боку Корейської Народно-Демократичної Республіки та запобігання обходу санкцій. Ці заходи призвели до значного посилення стримування агресивних дій Північної Кореї та забезпечили спільну позицію щодо підтримання миру в Тайванській протоці та Південнокитайському морі [54].

В майбутньому цей союз налаштований на подальшу інституціоналізацію відносин, щоб вони могли витримати зміни політичного керівництва в будь-якій із країн. Очікується поглиблення співпраці в космічній сфері, розвиток спільних стандартів для штучного інтелекту та розширення допомоги країнам Південно-Східної Азії та Океанії. Планується зробити спільні військові навчання та зустрічі на рівні секретарів рад безпеки постійними елементами регіональної структури, щоб перетворити Японію, США та Південну Корею на найпотужнішу силу стримування в Індо-Тихоокеанському регіоні [54].

3.3 Розширення партнерства з НАТО у системі безпеки Індо-Тихоокеанського регіону

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року зумовило необхідність по-новому поглянути на співпрацю між Японією та Північноатлантичним альянсом. З другорядної регіональної взаємодії

партнерство перетворилося на необхідний елемент глобальної стабільності. Японське керівництво переконалося, що безпека у Євроатлантиці та Індо-Тихоокеанському регіоні є неподільною, а отже дестабілізація в одній частині світу обов'язково матиме небезпечні наслідки в іншій [4].

Однак історично відносини між сторонами розвивалися доволі повільно. У період холодної війни, попри спільну приналежність до демократичного Західного табору, Японія та Організація Північноатлантичного договору (НАТО) практично не мали прямої взаємодії. Кожен фокусувався на вирішенні оборонних завдань виключно у своєму регіоні. Додатковим стримуючим фактором був сильний антимілітаризм у повоєнній Японії, який не сприяв зближенню країни з військово-політичним блоком. Лише наприкінці холодної війни, на тлі побоювань щодо передислокації радянських ракет середньої дальності до Азії, сторони почали неформальні обговорення. Саме тоді вперше оголосили про принцип неподільності безпеки. Офіційний старт діалогу відбувся вже в 1990-х роках, коли НАТО переглядало свою роль після розпаду біполярної системи, а Японія шукала нових шляхів для внеску в міжнародну безпеку після досвіду війни в Перській затоці. Тоді була заснована перша спільна безпекова конференція, проте співпраця ще довго залишалася на рівні обговорень без суттєвої практичної імплементації [9, с. 184-191].

На початку 2000-х років під впливом глобальної боротьби з тероризмом відбувся перехід від формального політичного діалогу до практичної взаємодії на місцях. Логістична підтримка Японією коаліційних сил у регіоні Індійського океану та її вагомий невійськовий внесок у місії з відбудови Афганістану, де японські фахівці координували свої дії безпосередньо з військовим контингентом НАТО, відкрили нові горизонти для оперативної співпраці [9, с. 184-191]. У 2010 році сторони уклали базову угоду про захист секретної інформації, а впродовж 2013-2014 років узгодили Спільну політичну декларацію та Індивідуальну програму партнерства і співробітництва (Individual Partnership and Cooperation Programme) [53].

Завдяки цим дипломатичним зусиллям вдалося вибудувати надійну систему комунікації. Проте дедалі тісніша співпраця між авторитарними режимами Євразії, швидке озброєння Китаю та загальне погіршення безпекової ситуації змусили Японію та НАТО переглянути цілі свого партнерства. Поступово їхня співпраця переросла від базових безпекових обговорень до спільного бачення оборонних стратегій [4].

У квітні 2022 року Японія як одна з чотирьох країн-партнерів НАТО в Індо-Тихоокеанському регіоні (Indo-Pacific Four, IP4) разом з Австралією, Новою Зеландією та Республікою Корея вперше взяла участь у саміті та засіданні міністрів закордонних справ НАТО. Прем'єр-міністр Фуміо Кішіда став першим очільником уряду Японії, який був присутнім на саміті Альянсу, а міністр закордонних справ Йошімаса Хаяші — першим японським міністром закордонних справ на відповідній зустрічі [46, с. 140]. Того ж року НАТО ухвалило нову Стратегічну концепцію, яка визнала загрозу з боку Китаю та небезпеку його партнерства з Росією, а також зазначила намір посилювати діалог і взаємодію з партнерами в Індо-Тихоокеанському регіоні [67].

Протягом 2023 року партнерство помітно активізувалося. У січні Японію відвідав Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг. Це був перший такий візит за шість років. У спільній заяві з прем'єр-міністром Кішидою сторони підтвердили прагнення вивести двосторонню співпрацю на новий рівень з огляду на актуальне безпекове середовище [46, с. 140]. Практичним здобутком стала перша спільна міжнародна операція Японії та НАТО з надання надзвичайної допомоги. Тоді після руйнівного землетрусу в Туреччині японські Сили самооборони доставили гуманітарні вантажі в рамках скоординованої співпраці з Альянсом [47, с. 140].

У липні 2023 року під час саміту НАТО у Вільнюсі Японія та Альянс узгодили Індивідуальну програму партнерства (Individually Tailored Partnership Programme, ITPP) на 2023-2026 роки. Причиною створення такого детального документа стало бажання обох сторін розширити географічні інтереси та зосередитися на напрямках, де Японія може зробити максимальний

внесок у міжнародну безпеку без порушення своєї мирної конституції [4]. Програма ІТРР охоплює 16 напрямків співпраці, розділених на чотири пріоритетні блоки: новітні виклики (куди входять кіберзахист, космічна безпека, зміна клімату та новітні технології), традиційні безпекові проблеми (морська безпека, контроль над озброєннями), розширення практичної кооперації (взаємодія у науці, управління надзвичайними ситуаціями, оперативна сумісність) та просування фундаментальних цінностей [66]. Варто відзначити, що японська версія ІТРР є найбільш комплексною та амбітною серед усіх партнерів ІР4, оскільки Японія цілеспрямовано прагне посилити глобальне стримування та технологічну співпрацю в умовах спільних загроз від Китаю, Росії та Північної Кореї, тоді як інші партнери мають дещо вужчий фокус через свої особливі внутрішньополітичні обмеження [4].

2024 рік відзначився подальшим закріпленням відносин на рівні офіційних установ. Японія відкрила Постійне представництво при НАТО [67]. У лютому країну вперше відвідав Верховний головнокомандувач Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі, а у серпні навчальна ескадра Морських сил самооборони Японії провела спільні навчання з постійними військово-морськими групами НАТО у Середземному морі [59, с. 2]. У тому ж році прем'єр-міністр Кішіда знову взяв участь у саміті Альянсу у Вашингтоні, де було оголошено про реалізацію проєктів між НАТО та країнами ІР4 у чотирьох сферах: підтримка України (військова медицина), кіберзахист, протидія дезінформації та технології (штучний інтелект). У жовтні міністр оборони Японії вперше був запрошений на зустріч міністрів оборони країн НАТО [46, с. 138]. Восени також відбувся перший японсько-натовський діалог з питань оборонно-промислової співпраці [49].

Щоб забезпечити безперервність діалогу та оперативну координацію, у січні 2025 року Японія створила окрему постійну Дипломатичну місію при НАТО, яку відокремила від свого посольства в Бельгії. Цей крок став інституційним сигналом довгострокової політичної та ресурсної відданості Альянсу [67]. Необхідність у такій спеціалізованій місії диктувалася значним розширенням

сфер взаємодії, адже японські посадовці почали брати регулярну участь не лише у політичних самітах, але й у роботі суто технічних органів НАТО, таких як Конференція національних директорів з озброєнь та Промислово-дорадча група НАТО. Зростаюча співпраця авторитарних режимів, зокрема пряма військова участь північнокорейських військ у війні Росії проти України, використання Москвою балістичних ракет з КНДР та технологічна підтримка російської оборони з боку Китаю, переконали Японію та НАТО у необхідності діяти єдино проти осі Пекін-Москва-Пхеньян [59, с. 1-2].

Як наслідок, у квітні 2025 року новий генеральний секретар НАТО Марк Рютте здійснив свій перший візит до Японії, під час якого він та прем'єр-міністр Шігеру Ішіба спільно засудили ці дестабілізуючі дії та прямо закликали Китай припинити підтримку російської агресії. Вони аргументували це тим, що підтримка конфлікту в Європі підриває стабільність і в Азії. Під час цього ж візиту міністр оборони Японії оголосив про намір Японії доєднатися до ініціативи НАТО з безпекової допомоги і навчання для України (NATO Security Assistance and Training for Ukraine, NSATU) у Вісбадені. Безпосередня участь, навіть без залучення до бойових дій, дозволить Японії краще зрозуміти досвід сучасної війни з українського боку бойових дій та використати ці знання для зміцнення власної обороноздатності в умовах зростання напруженості навколо Тайваню [58].

Найбільш інноваційним напрямком партнерства, який отримав значний розвиток у 2025-2026 роках, стала інтеграція оборонно-промислових баз Японії та Європи. Оскільки запаси традиційного озброєння в країнах НАТО вичерпуються через триваючу війну в Україні, а виробничі та логістичні потужності США виявляються перевантаженими [4]. За словами посла Японії при НАТО Осаму Ізави, у жовтні 2025 року в Брюсселі було започатковано спеціальний діалог високого рівня щодо співпраці в оборонній промисловості, який змінив попередні теоретичні розмови про можливості на створення реальних каналів взаємодії для приватного бізнесу обох сторін у таких сферах, як кібербезпека, безпілотні системи та штучний інтелект [49].

У квітні 2026 року уряд Японії під керівництвом прем'єр-міністерки Санае Такаїчі скасував довготривалу заборону на продаж летального озброєння за кордон. Відтепер держава отримала законне право експортувати танки, бойові кораблі, ракети та боєприпаси. Ця подія має по-справжньому історичне значення, оскільки вона знаменує собою відхід Японії від суворой пацифістської доктрини, якої країна неухильно дотримувалася з часів завершення Другої світової війни. Експорт дозволено виключно тим державам, з якими Японія вже уклала спеціальні угоди про передачу обладнання. На момент ухвалення рішення таких країн налічувалося 17, проте цей список планується розширювати. Загальне правило забороняє постачати летальну зброю державам, що беруть безпосередню участь у збройних конфліктах. Однак Рада національної безпеки Японії може зробити виняток із цього правила, якщо така передача відповідатиме інтересам японської нацбезпеки [36].

Також Японія почала активно вивчати можливість приєднання до Прискорювача оборонних інновацій для Північної Атлантики (DIANA) — програми НАТО, що дозволить японським технологічним стартапам отримувати прямий доступ до випробувальної інфраструктури НАТО та інтегрувати свої розробки у європейські оборонні ринки. Підтвердженням серйозності цих намірів став масовий візит у квітні 2026 року до Японії великої делегації з близько 30 постійних представників країн-членів НАТО, які провели детальні переговори з вищим керівництвом держави для повної синхронізації відповідей на ядерні та ракетні програми КНДР, дії Китаю та кризи на Близькому Сході [49].

ВИСНОВКИ

Дослідження зовнішньої політики Японії в Індо-Тихоокеанському регіоні в умовах повномасштабної російсько-української війни дало змогу всебічно розглянути, як і чому країна змінила свій стратегічний курс. У роботі було проаналізовано теоретичну базу, обґрунтовано методологічні підходи та простежено конкретні практичні зміни у зовнішній і безпековій політиці Японії. Отримані результати дозволяють сформулювати низку висновків.

Теоретичний аналіз продемонстрував, що жоден із основних підходів до вивчення зовнішньої та безпекової політики держав не здатен самостійно пояснити трансформацію японського курсу після 2022 року. Реалізм, який зазвичай домінував у дослідженнях безпеки і ставив на перше місце виживання держави, баланс сил та принцип самодопомоги, лише частково пояснює причини японських рішень. Нарощування оборонних витрат, розвиток ударних можливостей, а також пошук нових союзників цілком вписується в реалістичну логіку. Однак реалізм не дає відповіді на питання, чому саме повномасштабне вторгнення Росії в Україну, а не попередні кризи чи збройні конфлікти стали переломним моментом, і чому зміни охопили одночасно стільки стратегічних напрямків.

Конструктивізм виявився корисним для розуміння ідейного виміру японської трансформації. Саме цей підхід дозволяє пояснити, як російська агресія проти України змінила японські уявлення про природу міжнародного порядку. Фраза «Україна сьогодні — Східна Азія завтра», яку активно використовував прем'єр-міністр Японії Фуміо Кішіда, є прикладом того, як створюється новий безпековий дискурс, що виправдовує відхід від десятиліттями усталеної пацифістської ідентичності. Саме зміна у тому, як японські еліти та суспільство сприймають загрозу, зробила можливим значне нарощування оборонного потенціалу. Однак конструктивізм має свої обмеження. Наприклад, він не завжди пояснює, чому одні ідейні зміни відбуваються швидше за інші. Проте у межах цього дослідження він став

незамінним інструментом для аналізу змін у офіційному дискурсі японського керівництва.

Кожен із застосованих методів дослідження вніс власний незамінний внесок у комплексне осмислення досліджуваного явища. Історичний метод дозволив простежити еволюцію японської зовнішньої політики від повоєнного пацифізму до оновленого безпекового курсу і допоміг виявити причинно-наслідкові зв'язки. Порівняльний метод у форматі «до і після» 2022 року забезпечив аналітичну структуру для виявлення відмінностей у безпекових пріоритетах, оцінці загроз та зовнішньополітичних інструментах. Дискурс-аналіз розкрив механізм легітимізації нового курсу через офіційну риторику, в якій відбулося переосмислення пацифістських норм. Якісний контент-аналіз базових документів дозволив виявити конкретні зміни у домінуючих темах та поняттях, якими японський уряд описує загрози та цілі. Поєднання цих методів дозволило подолати обмеження кожного з них окремо та отримати повну картину досліджуваної трансформації.

Аналіз зовнішньополітичного курсу Японії до та після 2022 року демонструє різницю між двома стратегічними підходами. До повномасштабного вторгнення основою для підтримання стабільності в Індо-Тихоокеанському регіоні для Японії були економічна дипломатія та діалог. Росію Японія розглядала як важливого партнера, здатного допомогти збалансувати вплив Китаю та вирішити двосторонні суперечки. Подібна логіка залучення, а не стримування, застосовувалася і до самого Китаю. Попри занепокоєння щодо нарощування його військового потенціалу та тиску у Східно- і Південнокитайському морях, Китай водночас сприймався як економічний партнер, з яким необхідно підтримувати всебічний діалог. Однак вторгнення Росії в Україну стало тим зовнішнім шоком, який зруйнував попередній стратегічний курс і відкрив простір для його перегляду. Японське керівництво сприйняло вторгнення не як регіональний конфлікт, а як глобальну загрозу міжнародному порядку з прямими наслідками для безпеки в Індо-Тихоокеанському регіоні. Усвідомлення того, що економічна

взаємозалежність сама по собі не є запобіжником проти збройної агресії, спонукало Японію змінити своє сприйняття загроз.

Аналіз офіційних документів дозволяє зробити висновок щодо переоцінки статусу трьох основних загроз безпеці Японії. Якщо у Стратегії національної безпеки 2013 року Росія розглядалася як партнер для розвитку співпраці у сфері безпеки та енергетики, то у Стратегії 2022 року вона визначена як найбільш значна і пряма загроза безпеці в європейському регіоні, чії дії підривають основи міжнародного порядку. У результаті, Японія призупинила урядові проекти економічного співробітництва, відмовилася від будь-яких переговорів щодо мирного договору за поточних обставин і скоротила двосторонню торгівлю. У Стратегії 2022 року Китай офіційно визначений як безпрецедентний і найбільший стратегічний виклик для миру і безпеки. Північна Корея, яка раніше викликала занепокоєння через агресивну риторику та через загрозу можливої передачі зброї масового знищення, у 2022 році визначена як ще більш серйозна та неминуча загроза, ніж будь-коли раніше. Передусім через стрімкий технологічний прогрес у ракетних програмах. Додатковим чинником стурбованості стало військове зближення між Росією та Північною Кореєю.

Оновлення трьох основних оборонних документів Японії стало найбільш значним переглядом японської воєнної доктрини з часів закінчення Другої світової війни. Відмова від концепції «базових оборонних сил», яка орієнтувалася на недопущення безпекової прогалини, а не на готовність до реальних бойових дій, на користь концепції «протидії загрозам» (що безпосередньо спрямовує армію на практичну боєготовність), є значним відходом від усієї повоєнної традиції. Також варто відзначити рішення про набуття потенціалу контрудару, тобто здатності вражати військову інфраструктуру противника на його власній території. Протягом усього повоєнного періоду Японія свідомо відмовлялася від таких можливостей, обмежуючись лише пасивною обороною. Змінилася і модель розподілу ролей у рамках японсько-американського союзу. Раніше діяла формула «щит і спис»,

в якій США здійснювали активні бойові операції, тобто роль «списа», а Японія мала оборонну роль «щита». Тепер Японія бере на себе головну відповідальність за відбиття первинного удару. З огляду на це, можна стверджувати, що Японія суттєво переосмислила природу як японсько-американського альянсу, так і своє місце у системі регіональної безпеки.

Практична реалізація нових стратегічних курсів через План розвитку обороноздатності демонструє суттєву для повоєнної Японії готовність інвестувати у власну безпеку. Своїм рішенням подвоїти військові витрати до 2% ВВП, виділивши 43 трильйони єн до 2027 року (близько 12 трильйонів гривень) Японія остаточно відмовляється від фінансових обмежень, що діяли десятиліттями. У 2024 році оборонний бюджет Японії зріс одразу на 21%, що є найбільшим річним приростом з 1952 року. Отже мілітаризація Японії є продуманою та довгостроковою стратегією держави.

Масштабна закупівля американських крилатих ракет Tomahawk, прискорена через погіршення безпекового середовища в Індо-Тихоокеанському регіоні, розгортання власних ракет Туре-12 та гіперзвукових планерних снарядів, а також участь у розробці винищувача шостого покоління в рамках Глобальної програми бойової авіації разом з Великою Британією та Італією свідчить про трансформацію Японії з держави, що обмежується оборонним імпортом, на повноцінного учасника транснаціонального оборонно-промислового виробництва. Лібералізація законодавства про передачу оборонного обладнання та технологій наприкінці 2023 - початку 2024 років, а особливо скасування у квітні 2026 року довготривалої заборони на експорт летальної зброї, означає відхід від пацифістської доктрини в її первісному розумінні і знаменує перехід Японії до статусу повноцінного глобального постачальника оборонних систем.

Аналіз трансформації мережі безпекових партнерств Японії виявив, що новий зовнішньополітичний курс реалізується через одночасне зміцнення взаємодії у кількох форматах. Концепція Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону, представлена Абе у 2016 році як переважно

економічна ініціатива, після 2022 року значно еволюціонувала. Новий план 2023 року доповнив четвертий стовп, який розширив сферу партнерства від морського простору до повітряного. Запровадження механізму Офіційної безпекової допомоги, що дозволяє напряду постачати оборонне обладнання збройним силам країн-партнерів, означає перехід від невійськової підтримки до безпосереднього зміцнення обороноздатності союзників у регіоні.

Поглиблення тристороннього співробітництва між США, Японією та Республікою Корея є одним із найважливіших досягнень нової японської зовнішньої політики. Особливо з огляду на тривалу та болісну історію двосторонніх суперечностей, що коріняться у колоніальному минулому. Кемп-Девідський саміт 2023 року та підписані за його результатами угоди створили основу для регулярної тристоронньої координації, що охоплюють механізм обміну даними про пуски північнокорейських ракет у режимі реального часу, спільні військові навчання та Тристоронній секретаріат. Якщо раніше японсько-корейські відносини були вразливими до внутрішньополітичної нестабільності в обох країнах, то тепер цей альянс набуває інституційної стійкості, здатної пережити навіть зміни політичного керівництва.

Розширення партнерства між Японією та НАТО відображає зміну у розумінні безпеки від регіональної до глобальної неподільності. Участь японських прем'єр-міністрів у самітах НАТО з 2022 року, розробка найбільш амбітної серед партнерів IP4 Індивідуальної програми партнерства, відкриття постійної Дипломатичної місії при НАТО у 2025 році та намір приєднатися до ініціативи NSATU свідчать про те, що Японія розглядає євроатлантичну та індо-тихоокеанську безпеку як нерозривно пов'язані. Причиною зближення стала усвідомлена спільність загроз. Військово-технологічна співпраця між Росією, Китаєм і Північною Кореєю сприймається як виклик, що вимагає скоординованої відповіді в Євроатлантичному та Індо-Тихоокеанському регіонах.

Проведене дослідження дозволяє встановити, що трансформація зовнішньої політики Японії після 2022 року відповідає найвищому рівню типології змін, а саме зміні міжнародної орієнтації. Вона охоплює одночасний перегляд не однієї, а багатьох взаємопов'язаних стратегічних пріоритетів: переоцінку основних загроз, зміну розподілу ролей у рамках альянсу зі США, значне нарощування оборонних витрат і власного ударного потенціалу, лібералізацію законодавства у сфері оборонного експорту, розширення мережі безпекових партнерств. Ця трансформація не є ані автоматичною реакцією на матеріальні зміни балансу сил, ані простою реалізацією довгострокових внутрішньополітичних тенденцій. Вона є результатом поєднання зовнішнього шоку, ідейної переоцінки та політичної волі конкретних лідерів.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що повномасштабне вторгнення Росії в Україну стало не просто одним із чинників, а передумовою до найбільш значної трансформації японської зовнішньої та безпекової політики з часів прийняття конституції 1947 року. Перетворення Японії зі стримувальної, пасивної оборонної держави на проактивного безпекового актора з власним ударним потенціалом, зростаючими оборонними витратами та розгалуженою мережею багатосторонніх партнерств свідчить про перегляд самого розуміння ролі країни у міжнародному порядку. Цей процес демонструє, що навіть найстійкіші стратегічні традиції можуть зазнати переоцінки під тиском зовнішніх подій, які унеможливають продовження попереднього курсу без загрози власній безпеці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Література:

1. Гірняк М. Корейсько-японські відносини після Другої світової. Як історичні травми впливають на сучасність. *ADASTRA*. URL: <https://adastra.org.ua/blog/korejsko-yaponski-vidnosini-pislya-drugoyi-svitovoyi-yak-istorichni-travmi-vplivayut-na-suchasnist>
2. Іванов О. Класичний контент-аналіз та аналіз тексту: термінологічні та методологічні відмінності. 2013. С. 69–74. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6e88123a-0ba0-4e4b-959e-34b238214a90/content>
3. Мацькович О. Японія та Південна Корея: розділені історією. *ADASTRA*. URL: <https://adastra.org.ua/blog/yaponiya-ta-pivden-na-koreya-rozdileni-istoriyeyu>
4. Abbott K. Beyond alignment: Moving the NATO–IP4 partnership forward. *United States Studies Centre*. URL: <https://www.ussc.edu.au/beyond-alignment-moving-the-nato-ip4-partnership-forward>
5. Capoccia G., Kelemen R. D. The study of critical junctures: theory, narrative, and counterfactuals in historical institutionalism. *World politics*. 2007. Vol. 59, no. 3. P. 341–369.
6. Chey H.-k. The South Korea-Japan relationship and domestic politics in South Korea: How the relationship influences presidential approval. *Korea observer*. 2025. Vol. 56, no. 3. P. 385–405. URL: https://www.grips.ac.jp/The_South_Korea_Japan_Relationship_Chey_2025.pdf.
7. Chijiwa Y. The 2022 revision of Japan’s three security documents in the context of postwar history. *Security & strategy*. 2026. Volume 6. URL: <https://www.nids.mod.go.jp/english/publication/security/pdf/2026/06.pdf>
8. Dunn K. C. Undertaking discourse analysis for social research. University of Michigan Press, 2016. 152 p.
9. Goroku T. Japan and NATO. *Japan in an Era of Geopolitics*. 2024. URL: <https://www.kas.de/en/web/japan/single-title/-/content/japan-and-nato>.
10. Hermann C. F. Changing course: when governments choose to redirect foreign policy. *International studies quarterly*. 1990. Vol. 34, no. 1. P. 3–21.
11. Hill C. The changing politics of foreign policy. Palgrave Macmillan, 2003. 416 p.
12. Hosoda T. The shifting nature of Japan’s “Free and Open Indo-Pacific”. *Sinopsis*. URL: <https://sinopsis.cz/en/the-shifting-nature-of-japans-free-and-open-indo-pacific/>
13. Hudson V. M. Foreign policy analysis: classic and contemporary theory. Rowman & Littlefield Publishers, Incorporated, 2014. 257 p.

14. Hughes C. Japan's defence industrial strategy and fighter aircraft production: striving for tier-one status and the GCAP Project. *Defence Studies*. 2025. Vol.25, no. 2
15. Incrementalism Amid Permanent Obstacles: Japan's Foreign Policy (2012-2022). *International Journal of Business Administration*. 2023. Vol. 14, no. 1.
16. Japan's play for today: too much? Just right? Or never enough?. *War on the Rocks*. URL: <https://warontherocks.com/2023/10/japans-play-for-today-too-much-just-right-or-never-enough/>
17. Kanodia K. Securing the future of US–Japan–South Korea cooperation. Chatham House, 2025. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2025-12/2025-12-10-securing-future-us-japan-south-korea-cooperation-kanodia.pdf>.
18. Kondoh H. Japan's strategic interests in the Global South: Indo-Pacific strategy. *Center for Strategic and International Studies*. URL: <https://www.csis.org/analysis/japans-strategic-interests-global-south-indo-pacific-strategy>.
19. Legro J. W. Rethinking the world: great power strategies and international order. Cornell University Press, 2005. 272 p.
20. Narushige M. Japan's new national security strategy. *Center for Strategic and International Studies*, 2023. 12 p. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/2023-06/230608_Michishita_Strategic_Japan.pdf?VersionId=Ag6O_2myiGxWlQ2Co.wD6h24VXVzK1iK
21. Ninivaggi G. Takaichi's Taiwan tumult: A closer look at the Japanese leader's contentious remarks. *The Japan Times*. URL: <https://www.japantimes.co.jp/news/2025/12/03/japan/explainer/explainer-japan-existential-crisis/>
22. Nishimura R., Park J. Redefining Republic of Korea-Japan relations for a new era. *Korea On Point*. URL: https://koreaonpoint.org/articles/article_detail.php?idx=458
23. Ogi H., Hughes C. Japan's information security and defence reforms: from inner circle to national standardisation. *The RUSI Journal*. 2026. Vol. 171, no. 1. URL: <https://wrap.warwick.ac.uk/id/eprint/195577/9/Japan%20s%20Information%20Security%20and%20Defence%20Reforms%20%20From%20Inner%20Circle%20to%20National%20Standardisation.pdf>
24. O'Shea P. Japan's Response to the Russia-Ukraine Conflict. Shaping Indo-Pacific Security. *The National Bureau of Asian Research*. URL: <https://www.nbr.org/publication/japans-response-to-the-russia-ukraine-conflict-shaping-indo-pacific-security/>
25. Prime Minister Sanae Takaichi's Remarks and Japan–China–Taiwan relations—the logic behind China's unyielding position. *The Japan Institute of International Affairs*. URL: <https://www.jiia.or.jp/eng/report/2026/01/20260114-01.html>

26. Ragin C. C. Comparative method: moving beyond qualitative and quantitative strategies. University of California Press, 1987. 185 p.
27. Roy A. G. US-Japan-South Korea Trilateral: Alliances in Alignment?. *Atlas Institute for International Affairs*. URL: <https://atlasinstitute.org/american-japanese-korean-strategic-trilateral-pact-alliances-in-alignment/>
28. Rubinstein G. Japan's new Defense Buildup Plan and its defense industrial base. *Center for Strategic and International Studies*. URL: <https://www.csis.org/analysis/japans-new-defense-buildup-plan-and-its-defense-industrial-base>
29. Sato T. The personnel base of the Japan Self-Defense Forces in an era of demographic decline. The Brookings Institution, 2025. 30 p. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2025/10/FP-20251009-jsdf-sato.pdf>
30. Schulenburg R. Japan's emerging 'counterstrike' missile posture. *The International Institute for Strategic Studies*. URL: <https://www.iiss.org/online-analysis/missile-dialogue-initiative/2026/02/japans-emerging-counterstrike-missile-posture/>
31. Schwartz A., Johnstone C. Japan's new defense strategy. *Center for Strategic and International Studies*, 2022. URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/121216_TOTM_Johnstone.pdf?KtsPEdlQb7VfjQtlEitb5nUGEpUZh.P6
32. Smith S., Hadfield A., Dunne T. Foreign policy: theories, actors, cases. Oxford University Press, 2012. 576 p.
33. Trachtenberg M. Craft of international history: a guide to method. Princeton University Press, 2006. 278 p.
34. Trends in world military expenditure, 2024. Stockholm International Peace Research Institute, 2025. 12 p. URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/2025-04/2504_fs_milex_2024.pdf
35. Ukraine – Japan: response to global tensions. Foreign Policy Council "Ukrainian Prism", 2025. 25 p.

Джерела:

36. Погоріла І. Японія зняла багаторічну заборону на експорт летальної зброї: чи отримає щось Україна. *Уніан*. URL: <https://www.unian.ua/weapons/yaponiya-znyala-zaboronu-na-eksport-letalnoji-zbroji-chi-otrimaye-shchos-ukrajina-13356840.html>
37. Сергій Корсунський: «У нас один ворог, а у Японії – три». *Український тиждень*. URL: <https://tyzhden.ua/serhij-korsunskyj-u-nas-odyn-voroh-a-u-iaponii-try/>
38. Chapter 2 Japan's foreign policy by region. *Diplomatic bluebook 2021*. 2021. URL: https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2021/pdf/pdfs/2021_all.pdf

39. Chapter 2 Japan's foreign policy by region. *Diplomatic bluebook 2025*. 2025. URL:
https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2025/pdf/pdfs/2025_all.pdf
40. Defence of Japan 2025 (annual White Paper). Japan Ministry of Defense, 2025. URL:
https://www.mod.go.jp/j/press/wp/wp2025/pdf/DOJ2025_EN_Full.pdf
41. Defense Buildup Program. Japan, 2022. 55 p. URL:
<https://www.mofa.go.jp/files/100590830.pdf>
42. Diplomatic bluebook 2015. / ed. by Japan. Ministry of Foreign Affairs. Tokyo : Ministry of Foreign Affairs. URL:
https://www.mofa.go.jp/fp/pp/page24e_000100.html
43. Diplomatic bluebook 2019. / ed. by Japan. Ministry of Foreign Affairs. Tokyo : Ministry of Foreign Affairs. URL:
<https://www.mofa.go.jp/files/000527162.pdf>
44. Diplomatic bluebook 2020. / ed. by Japan. Ministry of Foreign Affairs. Tokyo : Ministry of Foreign Affairs. URL:
<https://www.mofa.go.jp/files/100116875.pdf>
45. Diplomatic bluebook 2022. / ed. by Japan. Ministry of Foreign Affairs. Tokyo : Ministry of Foreign Affairs. URL:
https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2022/pdf/pdfs/2022_all.pdf
46. Diplomatic bluebook 2023. / ed. by Japan. Ministry of Foreign Affairs. Tokyo : Ministry of Foreign Affairs. URL:
https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2023/pdf/pdfs/2023_all.pdf
47. Diplomatic bluebook 2024. / ed. by Japan. Ministry of Foreign Affairs. Tokyo : Ministry of Foreign Affairs. URL:
https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2024/pdf/pdfs/2024_all.pdf
48. Diplomatic bluebook 2025. / ed. by Japan. Ministry of Foreign Affairs. Tokyo : Ministry of Foreign Affairs. URL:
https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2025/pdf/pdfs/2025_all.pdf
49. Dominguez G. Japan-NATO cooperation enters new 'concrete' phase, Tokyo's envoy to alliance says. *The Japan Times*. URL:
<https://www.japantimes.co.jp/news/2026/04/16/japan/politics/nato-japan-ambassador-interview/>
50. Free and Open Indo-Pacific. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. URL:
<https://www.mofa.go.jp/files/000430632.pdf>
51. Hirniak M. What Tokyo can learn from Kyiv's war experience. *The Japan Times*. URL:
<https://www.japantimes.co.jp/commentary/2026/03/27/japan/japans-lessons-from-ukraines-war/>
52. International situation and Japan's diplomacy in 2016. *Diplomatic bluebook 2017*. 2017. URL:
<https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2017/html/chapter1/c0102.html>
53. Japan-NATO relations, 2022. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. URL:
<https://www.mofa.go.jp/files/000049189.pdf>

54. Joint statement on the trilateral United States – Japan – Republic of Korea meeting in Munich. *North Atlantic Treaty Organization*. URL: <https://www.state.gov/joint-statement-on-the-trilateral-united-states-japan-republic-of-korea-meeting-in-munich>
55. Johnson J. Amid China tensions, Japan's defense budget tops ¥9 trillion for first time. *The Japan Times*. URL: <https://www.japantimes.co.jp/news/2025/12/26/japan/japan-defense-spending-record-high/>
56. Kishida F. The Future of the Indo-Pacific. SSB, New Delhi, India, 2023. URL: <https://www.mofa.go.jp/files/100477791.pdf>.
57. Kosuke T. Japan will get its tomahawk missiles a year early. *The Diplomat*. URL: <https://thediplomat.com/2023/10/japan-will-get-its-tomahawk-missiles-a-year-early/>
58. Mayuko O., Yamaguchi M. Japan says it wants to join a NATO command for the support of Ukraine. *AP News*. URL: <https://apnews.com/article/japan-defense-nato-rutte-china-15de39e226c57a893fbf9755f600dcdb>
59. Meeting between Prime Minister Ishiba and NATO Secretary General Rutte. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. URL: <https://www.mofa.go.jp/files/100827718.pdf>.
60. National defense strategy. Japan, 2013. 38 p. URL: <https://www.cas.go.jp/jp/siryoku/131217anzenhoshou/nss-e.pdf>
61. National defense strategy. Japan, 2022. 38 p. URL: https://www.mod.go.jp/j/policy/agenda/guideline/strategy/pdf/strategy_en.pdf
62. National security strategy. Japan, 2013. 37 p. URL: <https://www.cas.go.jp/jp/siryoku/131217anzenhoshou/nss-e.pdf>
63. National security strategy. Japan, 2022. 36 p. URL: <https://www.cas.go.jp/jp/siryoku/221216anzenhoshou/nss-e.pdf>
64. New plan for a “Free and Open Indo-Pacific (FOIP)”. *Ministry of Foreign Affairs of Japan*, 2023. URL: <https://www.mofa.go.jp/files/100477660.pdf>
65. Prime minister Kishida's speech at the Johns Hopkins University School of Advanced International Studies (SAIS). *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. URL: <https://www.mofa.go.jp/files/100446121.pdf>
66. Programme between NATO and Japan for 2023 – 2026. *North Atlantic Treaty Organization*. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2023/07/12/individually-tailored-partnership-programme-between-nato-and-japan-for-2023-2026>
67. Relations with Japan. *North Atlantic Treaty Organization*. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/partnerships-and-cooperation/relations-with-japan>
68. The Constitution of Japan. *The House of Representatives*. URL: https://www.shugiin.go.jp/internet/itdb_english.nsf/html/statics/english/constitution_e.htm

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної роботи

Тема: «Зовнішня політика Японії в Індो-Тихоокеанському регіоні: трансформація в умовах повномасштабної російсько-української війни»

Студентка: Дячок Вікторія Валеріївна

Рік навчання, факультет: ФСНСТ-4

Науковий керівник: Чабанна Маргарита Валеріївна, доктор політичних наук, доцент

Рецензент:

Дата захисту “____” _____ 20_ р.

Короткий зміст роботи:

У кваліфікаційній роботі досліджується трансформація зовнішньої та безпекової політики Японії в Індо-Тихоокеанському регіоні під впливом повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Дослідження виявляє, що російська збройна агресія виступила передумовою, яка зруйнувала повоєнний пацифістський світогляд Японії, заснований на вірі в дипломатичний діалог та економічну взаємозалежність, і зумовила її перехід до проактивної військової стратегії. У роботі розглядається переоцінка Японією загроз, а саме зміна статусу Росії з потенційного партнера на пряму загрозу європейській і глобальній безпеці, а також визначення Китаю та Північної Кореї як найбільших стратегічних викликів. Аналіз доводить, що усвідомлення цих загроз спонукало Японію до збільшення оборонного бюджету до стандартів НАТО, набуття потенціалу контрудару та скасування багаторічної заборони на експорт летальної зброї. У роботі також акцентується увага на формуванні нової розгалуженої мережі безпекових партнерств, а саме оновленні ініціативи Вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону, інституціоналізації тристороннього союзу зі США та Південною Кореєю, а також значному розширенні співпраці з НАТО на основі принципу неподільності безпеки між Євроатлантикою та Індо-Тихоокеанським регіоном.

Short summary:

This thesis examines the transformation of Japan's foreign and security policy in the Indo-Pacific region under the impact of Russia's full-scale invasion of Ukraine. The study reveals that Russia's armed aggression served as a precondition that destroyed Japan's post-war pacifist worldview, based on a belief in diplomatic dialogue and economic interdependence, and led to its transition to a proactive military strategy. The paper explores Japan's reassessment of threats, namely the shift in Russia's status from a potential partner to a direct threat to European and global security, as well as the identification of China and North Korea as the greatest strategic challenges. The analysis demonstrates that awareness of these threats has prompted Japan to increase its defence budget to NATO standards, acquire a counterstrike capability, and lift its long-standing ban on the export of lethal weapons. The paper also highlights the formation of a new, extensive network of security partnerships, namely the renewal of the Free and Open Indo-Pacific initiative, the institutionalisation of a trilateral alliance with the US and South Korea, and a significant expansion of cooperation with NATO based on the principle of indivisible security between the Euro-Atlantic and Indo-Pacific regions.